

TITELBLADZIJDE

Vlamingen en hun opvattingen over (betaalde) arbeid

Myriam Vanweddingen

**Stativaria 38
Januari 2006**

Samenstelling

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Administratie Planning en Statistiek
Myriam Vanweddingen

Statistische ondersteuning

Jan Pickery

Leescomité

Josée Lemaitre, Luc Bral, Jan Pickery

Verantwoordelijke uitgever

Josée Lemaitre
Directeur-generaal
Boudewijnlaan, 30
1000 Brussel

Druk

Drukkerij Hendrix NV

Depotnummer D/2006/3241/004

Uitgave januari 2006

Bestellingen

Caroline Temmerman
Tel. 02-553 57 84
Fax 02-553 58 08
E-mail caroline.temmerman@azf.vlaanderen.be

Voorwoord

De ontgroening en vergrijzing in Vlaanderen zullen zich volgens recente studies voortzetten in de toekomst. Al vanaf 2010 zou een merkbare daling van de werkende bevolking optreden die de volgende decennia blijft aanhouden. Het verhogen van de werkzaamheidsgraad zou dit proces initieel nog kunnen tegen gaan. De Vlaamse overheid roept dan ook iedereen op om een bijdrage te leveren. Elke Vlaming op actieve leeftijd moet de kans krijgen én de attitude hebben om een volwaardige job uit te oefenen.

De bedoeling van voorliggende publicatie is na te gaan hoe de Vlaming momenteel aankijkt tegenover betaalde arbeid. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van data verkregen op basis van de vragenmodule van het International Social Survey Programme (ISSP) over 'work orientations' die in 2005 gekoppeld werd aan de SCV-survey 'Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen'. De eerste analyses laten toe een globaal licht te werpen op de opvattingen die er bij de Vlamingen heersen over betaald werken. Hoe belangrijk is arbeid? Wat is er van belang in een baan? Hoe tevreden is men met de job? Hoe ziet men de eigen arbeidssituatie? Hiervoor werd gepolst bij een representatief staal van de Vlaamse bevolking.

Bij de voorstelling van de resultaten wordt er speciaal aandacht besteed aan de overeenkomsten en de verschillen die er heersen tussen de verschillende bevolkingsgroepen naargelang geslacht, leeftijd, opleiding en werksituatie.

Josée Lemaître
Directeur-generaal

Inhoudstafel

1	Inleiding	7
2	Basismateriaal	8
	2.1 Onderzoeksmethode	8
	2.2 Representativiteit steekproef	8
3	Hoe belangrijk is werken voor de Vlaming?.....	9
	3.1 Meer/minder tijd?.....	9
	3.2 Meer/minder werken?	12
	3.3 Belang van arbeid?	13
4	Waar hecht de Vlaming belang aan in het werk?.....	18
	4.1 Welke aspecten zijn van belang in een job?.....	18
	4.2 Wat maakt een baan de moeite waard?	23
	4.3 Welk soort werk verkiest de Vlaming?	27
5	Hoe tevreden is de werkende Vlaming over zijn/haar job?.....	29
6	Hoe schat de werkende Vlaming zijn eigen arbeidssituatie in?	33
7	Besluit.....	37
	Bibliografie.....	39

1 Inleiding

Statistieken tonen niet alleen aan dat Vlaanderen een welvarende regio is, maar ook dat we voor een aantal uitdagingen staan: een lage werkzaamheidsgraad, toenemende vergrijzing, ...

De Vlaamse Regering gaat er in haar **Regeerakkoord** vanuit dat 'bouwen aan een beter Vlaanderen een opdracht is voor iedereen' (2004: 5). Meer ondernemen en meer werk worden naar voor geschoven als topprioriteit.

De **beleidsnota Werk** stelt dat 'het behoud van onze verzorgingsstaat een duidelijke keuze vereist voor méér werk en méér mensen aan het werk' (2004: 6) en 'roept iedereen op om binnen zijn of haar mogelijkheden de uitdagingen waar Vlaanderen voor staat mee op te nemen' (2004: 6). De slagzin van het Regeerakkoord 'vertrouwen geven, verantwoordelijkheid nemen' vertaald naar werkgelegenheid betekent dat 'elke Vlaming op actieve leeftijd de kans moet krijgen én de attitude hebben om een volwaardige job uit te oefenen' (2004: 8).

Hoe zit het nu met de **attitude** van de Vlaming tegenover het uitoefenen van (betaalde) arbeid anno 2005?

Daarop tracht de administratie Planning en Statistiek (APS)¹ van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap een antwoord te geven. Er wordt daarbij gebruik gemaakt van de vragenmodule van het International Social Survey Programme (ISSP) over 'work orientations' die in 2005 gekoppeld werd aan de SCV-survey 'Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen'². De eerste analyses laten toe een recent beeld te schetsen over de opvattingen van de Vlaamse bevolking tegenover het uitoefenen van (betaalde) arbeid. Bedoeling hierbij is een breed scala van elementen aan bod te laten komen. Bij het voorstellen van de resultaten wordt er in het bijzonder aandacht besteed aan de verschillen en gelijkenissen tussen de Vlamingen al naargelang geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, ... Diepgaander onderzoek volgt later.

Om een **globaal beeld** te schetsen van hoe de Vlaming aankijkt tegen (betaalde) arbeid in 2005, wordt er gezocht naar de antwoorden op een aantal vragen.

Hoe belangrijk is werken voor de Vlaming? Daartoe konden de respondenten vooreerst aangeven of ze meer/minder tijd wensten voor bepaalde levenssferen. Vervolgens werd er ook gepolst of men meer/minder wil werken voor meer/minder loon. Er werd eveneens gekeken naar het belang dat de Vlaming hecht aan arbeid.

Waar hecht de Vlaming belang aan in het werk? Om deze vraag te beantwoorden werd er gekeken naar aspecten die men van belang acht in een baan. Nadien werd er bij de werkende Vlamingen nagegaan of ze het ermee eens zijn dat deze aspecten ook daadwerkelijk in hun job terug te vinden zijn. Ook de keuze voor bepaalde soorten werk kwam aan bod.

Hoe tevreden is de werkende Vlaming met zijn/haar job? Zowel de globale arbeidstevredenheid als de tevredenheid met verschillende deelaspecten van een baan werden verder onderzocht.

Hoe schat de werkende Vlaming zijn eigen arbeidssituatie in? Niet alleen werd er gepeild naar de vrees om jobverlies, maar werd er tevens aandacht geschonken aan de intentie om ander werk te zoeken en de moeilijkheid om een even goede baan te vinden.

¹ APS maakt vanaf 2006 deel uit van de IVA Studiedienst van de Vlaamse Regering.

² SCV-survey, voorheen gekend als APS-survey, peilt naar waarden, houdingen en gedragingen van Vlamingen.

2 Basismateriaal

Er wordt gebruik gemaakt van data van de SCV-survey 2005 en de daarbij eveneens afgenomen ISSP-module over ‘work orientations’ om te kijken hoe het staat met de houding van Vlamingen tegenover betaalde arbeid anno 2005. Daarom eerst een korte kennismaking met het onderzoeksmateriaal.

2.1 Onderzoeksmethode

De survey ‘Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen’, kortweg de **SCV-survey** genaamd, is een meetinstrument dat in opdracht van de Vlaamse Regering door de administratie Planning en Statistiek is ontwikkeld. Sinds 1996 wordt er jaarlijks aan de hand van een face-to-face-enquête bij een representatief staal van de Vlaamse bevolking (1.500 personen tussen 18 en 85 jaar), gepeild naar de opvattingen, de visies en de verwachtingen van de Vlamingen.

De vragenlijst van de survey bestaat uit drie delen: een vast gedeelte, een variabel periodiek gedeelte en een variabel ad hoc gedeelte. Het vaste deel bevat een aantal onderzoeksvragen die elk jaar opnieuw aan de orde zijn. In het periodieke variabele gedeelte komen thema’s aan bod die maar om de twee à drie jaar bevestigd worden. Het variabele ad hoc gedeelte wordt ieder jaar opgebouwd rond een beleidsrelevant thema. Zo handelde het in 2005 over ICT en leefmilieu.

Doorheen de jaren kwamen er eveneens vragen over opvattingen en houdingen tegenover werk aan bod. Sommige vragen worden nagenoeg jaarlijks gesteld zoals de tevredenheid met de verschillende aspecten van arbeid (1998 en vanaf 2000 jaarlijks) of de vrees voor werkverlies (1996-1998 en 2000-2005). Andere vragen worden op een meer onregelmatige basis afgenomen. Een voorbeeld hiervan zijn de vraagstellingen die peilen naar arbeidsethos (1998, 1999 en 2005).

In 2005 werd voor de derde maal een vragenmodule van het **International Social Survey Programme (ISSP)** opgenomen in de SCV-survey. Dit moet toelaten Vlaanderen naast meer dan 30 andere landen te plaatsen. Deze keer ging de vragenmodule over ‘work orientations’ waarin aan de hand van een zestigtal items gepolst wordt naar de opvattingen over het uitoefenen van betaald werk. Deze schriftelijke vragenlijst wordt aan het einde van het face-to-face interview bij de respondenten van de SCV-survey achtergelaten. Circa 88% van de ondervraagden heeft het ISSP enquêteformulier ingevuld en teruggestuurd.

2.2 Representativiteit steekproef

Zowel voor de SCV-survey als de ISSP drop-off vragenlijst werd via vergelijking tussen de beschikbare populatie-informatie en de steekproefinformatie de representativiteit van de steekproef nagegaan (Carton e.a. 2004: 3-9, Carton e.a. 2005). Zo werd er vergeleken voor de (gecombineerde) verdeling van geslacht, leeftijd en onderwijsniveau. Hieruit bleek dat de representativiteit goed is voor de gecombineerde verdeling van geslacht en leeftijd, maar niet naar onderwijsniveau. Dit heeft als gevolg dat de gezamenlijke verdeling van geslacht, leeftijd en onderwijsniveau niet meer representatief is. De gerealiseerde steekproef heeft dus af te rekenen met een zekere vertekening door oververtegenwoordiging van bepaalde groepen en ondervertegenwoordiging van andere groepen. Om hiervoor te corrigeren worden de data uit de steekproef gewogen op basis van de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) en de bevolkingsstatistieken van het Nationaal Instituut voor de Statistiek (NIS).

Er wordt eveneens gewerkt met een weging op basis van de EAK 2000 om cross-sectionele vergelijkingen te maken over de in verschillende jaren afgenomen SCV-surveys heen. Toepassing van deze weging laat toe een stabiele vergelijking over de jaren heen te maken, door non-responseschommelingen en fluctuaties in de bevolkingssamenstelling statistisch uit te schakelen met behulp van een weging op basis van een referentiejaar.

3 Hoe belangrijk is werken voor de Vlaming?

Om meer te weten te komen over de algemene opvattingen van de Vlaamse bevolking tegenover (betaalde) arbeid, wordt er zowel indirect als direct gepeild. Er wordt van start gegaan met het bevragen van de voorkeur voor meer/minder tijd voor de verschillende levenssferen. Ook het meer/minder werken van de werkende Vlaming tegen meer/minder loon wordt onderzocht. Vervolgens wordt er dieper ingegaan op het belang dat er gehecht wordt aan arbeid.

3.1 Meer/minder tijd?

Historische reeksen tonen aan dat de feitelijke **arbeidsduur** systematisch daalt, zeker voor de voltijds werkenden. Uit een studie van het Federaal Planbureau (1997: 17) blijkt bijvoorbeeld dat de arbeidsduur voor een voltijds loontrekkende in 1995 drievierde bedroeg van de arbeidsduur van een voltijds loontrekkende in 1955. Dit is onder meer de verdienste van arbeiders- en sociale bewegingen die strijd leverden, waardoor de werknemers kortere arbeidstijden kregen en meer tijd overhielden voor gezin en vrije tijdsactiviteiten. In 1978 werd in België een 40-urenweek wettelijk bekrachtigd. In 1997 volgde een wettelijke 39-urenweek en in 2003 werd dankzij een intersectoraal akkoord de 38-urenweek gerealiseerd.

Wat gaan de mensen doen als ze over meer vrije tijd kunnen beschikken bij een significante daling van de arbeidstijd (Work Orientation drafting Group ISSP 2003: 5)? Zullen ze meer tijd doorbrengen met hun familie, met vrienden, ...?

Recent **tijdsbestedingonderzoek** (Glorieux e.a. 2005: 1-3) toont aan dat de Vlaming in 2004 nog evenveel tijd besteedt aan loonarbeid als in 1999. Aan huishoudelijk werk wordt wel 40 minuten minder gespendeerd. De tijd besteed aan sociale participatie en vrije tijd daarentegen steeg wel met respectievelijk 1 uur 10 minuten en 30 minuten. De vaststellingen gaan niet in dezelfde mate op voor mannen en vrouwen. Zo is de arbeidsmarktparticipatie van de vrouwen toegenomen en de bestede tijd aan huishoudelijk werk gedaald. Mannen presteren minder loonarbeid en doen meer huishoudelijk werk. Ook op vlak van vrije tijd is er een toenadering: alhoewel vrouwen nog steeds over minder vrije tijd beschikken dan mannen, neemt deze tijdsbesteding voor hun lichtjes toe.

Ondanks het feit dat de arbeidslast voor sommigen daalt, is er een algemene stijging van het subjectieve gevoel van tijdsdruk (Glorieux e.a. 2005: 10-11). Zo blijkt in 2004 dat een hoge werklast gepaard gaat met een hoge tijdsdruk. Vooral de combinatie van verschillende rollen in verband met arbeid, het gezin en het sociale leven, zorgt voor een hogere werklast en een hogere ervaren drukte.

De ISSP-module 2005 peilt naar de **voorkeur** van de Vlaming als deze zijn/haar **wijze van tijdsbesteding** voor verschillende levensdomeinen zou kunnen aanpassen. Achterliggend concept hier is dat werk tegenover andere sociale activiteiten gezet wordt in termen van tijdsbesteding. Het kan immers gesteld worden dat de tijd die men aan iets wil besteden, een goede indicatie geeft van hoe belangrijk deze activiteit voor iemand is (Autonome Provinz Bozen-Südtirol, Landesinstitut für Statistik – ASTAT 1997: 25-26).

Bij de interpretatie van de bevindingen op de vraag of men meer of minder tijd wenst voor verschillende levenssferen, dient men echter voor ogen te houden dat de wens voor meer tijd voor sommigen een indicatie kan zijn voor een verhoogde interesse voor een welbepaald domein, en voor anderen erop kan duiden dat er daadwerkelijk een tekort aan beschikbare tijd is.

Tabel 1 Gewenste wijziging in de tijdsbesteding van de Vlaamse bevolking in 2005, naar levenssfeer, in %

	Veel minder tijd	Een beetje minder tijd	Net zoveel tijd als nu	Een beetje meer tijd	Veel meer tijd	N
Betaald werk*	4,2	28,5	52,4	10,8	4,2	896
Huishoudelijk werk	4,3	17,6	53,0	21,6	3,5	1.190
Uw gezin	0,3	1,3	44,5	35,3	18,7	1.136
Uw vrienden	0,6	2,4	46,4	39,0	11,6	1.216
Vrijtijdsactiviteiten	1,1	2,0	32,0	43,0	21,8	1.218

Bron: SCV-survey 2005 (ISSP).

* Werk dat geld opbrengt via loondienst of als zelfstandige.

De Vlaming verlangt vooral meer tijd voor vrijetijdsactiviteiten (64,8%), gezin (54%) en vrienden (50,6%). Slechts één op vier wil meer tijd voor huishoudelijk werk en iets minder dan één op zes zou graag meer tijd hebben voor betaald werk. Opmerkelijk is ook dat haast één op drie Vlamingen minder tijd met het werk wil doorbrengen.

Er zijn een aantal significante verschillen (op niveau $p \leq 0,001$) tussen de Vlamingen al naargelang de levenssituatie waarin ze zich bevinden. Zo verlangt bijna één op drie personen die nog bij de ouders woont naar meer tijd om in zijn/haar job te steken en bijna zeven op tien zou meer tijd met vrienden willen doorbrengen. Bij mensen die alleen door het leven gaan, zijn er maar tien op honderd die meer tijd wensen voor betaald werk. Het is ook niet verwonderlijk dat meer dan 70% van de Vlamingen met partner en kinderen graag meer tijd zou hebben voor gezin en vrijetijdsactiviteiten.

Tabel 2 Wens om meer tijd door Vlaamse bevolking in 2005, naar levenssfeer en levenssituatie in %

Meer tijd voor ...*	Bij ouders	Alleen	Alleenstaande ouder	Met partner	Met partner en kinderen	Andere	N
betaald werk	31,3	9,9	14,3	13,0	12,0	25,0	897
huishoudelijk werk	31,2	18,7	22,9	22,2	27,3	50,0	1.191
uw gezin	42,9	40,0	47,7	45,8	70,6	60,0	1.136
uw vrienden	69,9	51,2	36,4	43,5	52,3	63,6	1.217
vrijtijdsactiviteiten	69,4	59,7	62,2	57,5	73,2	81,0	1.218

Bron: SCV-survey 2005 (ISSP).

* Omvat de categorieën veel meer tijd en een beetje meer tijd.

Naar *geslacht* bekeken valt het op dat er eigenlijk weinig verschillen tussen mannen en vrouwen zijn op vlak van wensen voor meer of minder tijd. Wat het huishoudelijk werk betreft, is er één opvallend verschil: meer mannen (29,4%) dan vrouwen (20,9%) vragen meer tijd en omgekeerd willen meer vrouwen (26,9%) dan mannen (16,5%) minder tijd voor deze activiteit. Dat laatste hoeft niet echt te verwonderen daar vrouwen toch nog steeds een groter deel van hun tijd, 23 uren 53 minuten gedurende een volledige week in 2004 (Glorieux e.a. 2005: 2), in het huishoudelijk werk steken. Mannen daarentegen besteden maar 13 uren 56 minuten per week aan huishoudelijke taken.

Tabel 3 Wens om meer tijd door Vlaamse bevolking in 2005, naar levenssfeer en leeftijd, in %

Meer tijd voor ...*	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-74	75-85	N
betaald werk	35,1	12,5	8,3	14,2	13,4	29,6	0,0	896
huishoudelijk werk	27,6	27,1	28,6	27,7	18,3	15,8	29,6	1.190
uw gezin	47,7	64,3	71,3	57,9	35,3	36,2	35,7	1.136
uw vrienden	71,8	58,1	57,9	46,7	37,9	40,0	27,1	1.216
vrijtijdsactiviteiten	69,8	71,2	75,4	67,7	54,0	47,9	47,1	1.217

Bron: SCV-survey 2005 (ISSP).

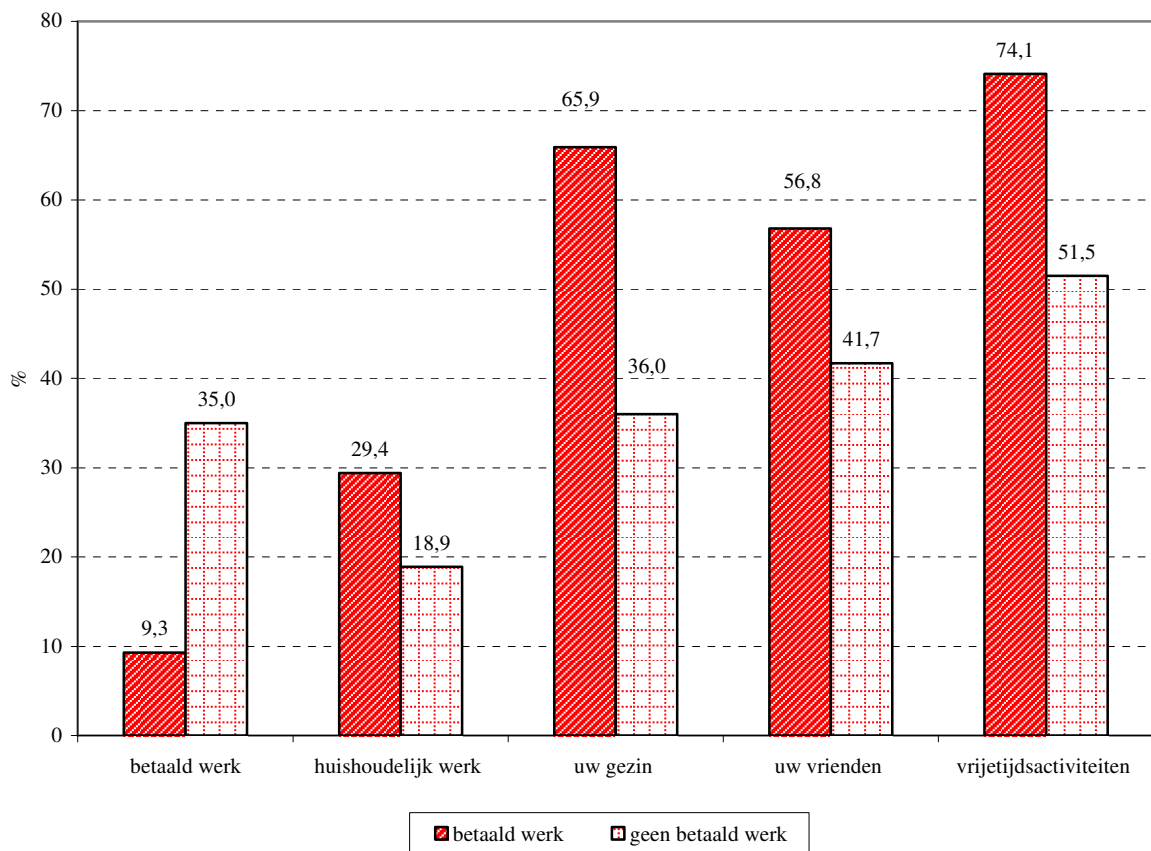
* Omvat de categorieën veel meer tijd en een beetje meer tijd.

Bij opdeling naar *leeftijdsklassen* komen een aantal verschillen (significant op niveau $p \leq 0,001$) tot uiting. Een hoog percentage (71,8%) jonge mensen (< 25 jaar) wil meer tijd om door te brengen met vrienden. Ook voor vrijetijdsactiviteiten wensen zeven op de tien jongeren meer tijd. Bij de 25-54-jarigen kunnen de hoogste percentages teruggevonden worden bij meer tijd voor vrijetijdsactiviteiten. Bij deze groep wordt ook opmerkelijk meer tijd voor het gezin gewenst. Het is net bij deze groep, die in het spitsuur van het leven staat, dat tijdstekort zich het meest zal laten voelen. Bij de 55-plussers vermindert de wens naar meer tijd in haast alle levenssferen.

Naargelang het genoten *opleidingsniveau* vallen er eveneens een aantal verschillen op. Iets meer dan de helft van de kortgeschoolden wil meer tijd om aan vrijetijdsactiviteiten te kunnen deelnemen; bij de hogeschoolden zijn er dat meer dan zeven op tien. Bij de kortgeschoolden wil vier op tien meer tijd om met vrienden te kunnen doorbrengen; bij de hogeschoolden loopt dit op tot zes op tien. Voor betaald werk en huishoudelijk werk daarentegen vragen er dan weer relatief minder hogeschoolden dan kortgeschoolden om meer tijd.

Het al dan niet hebben van betaald *werk* speelt mee in het aangeven van de wens om meer tijd. Haast drie op de vier Vlamingen met een job wil meer tijd voor vrijetijdsactiviteiten. Bij de personen zonder betaalde arbeid zijn er dat goed de helft. Ook opvallend meer mensen met een baan willen meer tijd voor gezin (65,9%) en vrienden (56,8%).

Figuur 1 Wens om meer tijd door Vlaamse bevolking in 2005, naar levenssfeer en werksituatie, in %

Bron: SCV-survey 2005 (ISSP).

* Omvat de categorieën veel meer tijd en een beetje meer tijd.

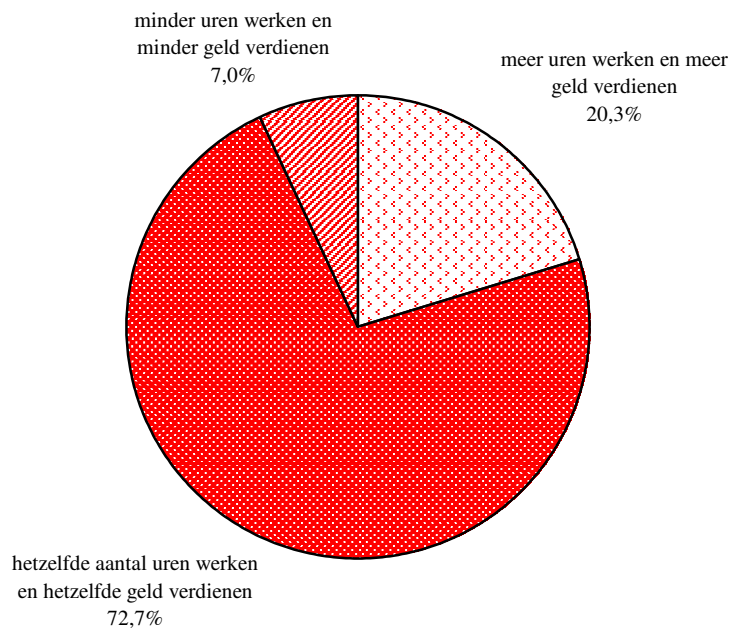
3.2 Meer/minder werken?

Bij de werkende Vlamingen werd er gepolst of ze meer/hetzelfde/minder aantal uren willen werken en voor meer/hetzelfde/minder geld willen werken. De respondenten konden maar één mogelijkheid aangeven.

Iets meer dan zeven op tien werkende Vlamingen verkiest hetzelfde aantal arbeidsuren en hetzelfde inkomen, wat toch een indicatie kan zijn dat men tevreden is over de huidige situatie. Mannen en vrouwen en zelfs alle opleidingsniveaus zitten hier op één lijn. Eén op vijf werkenden geeft bovendien aan dat ze meer uren willen kloppen en meer geld opstrijken. Bij de 18-24-jarigen zijn er dit zelfs vier op tien.

De bereidheid om beroepsprestaties neer te zetten lijkt vrij hoog bij de werkende Vlaming.

Figuur 2 *Keuze werk/geld door werkende Vlamingen in 2005, in %*

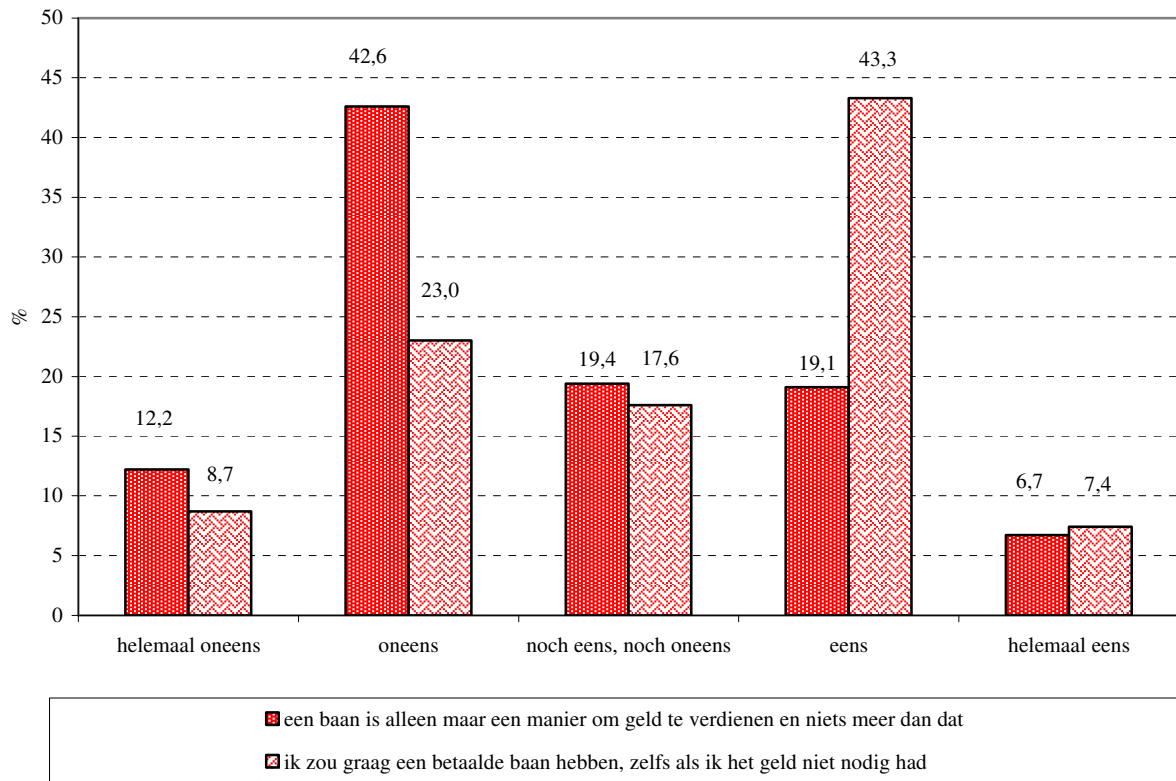
Bron: SCV-survey 2005 (ISSP).

* N = 711.

3.3 Belang van arbeid?

Bij het peilen naar houdingen van de Vlaamse bevolking tegenover (betaalde) arbeid kan men moeilijk om het belang heen dat Vlamingen hechten aan werken. Er bestaan verschillende manieren om de **arbeidsoriëntatie** in beeld te brengen. Zo maakt het Nederlandse Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) in het Sociaal en Cultureel Rapport 2000 een onderscheid tussen een traditionele en moderne arbeidsoriëntatie (2000: 171). Volgens de *traditionele arbeidsoriëntatie* is arbeid op zichzelf waardevol. Extreem gezien staat de waarde van arbeid tot op een zekere hoogte los van de materiële en immateriële beloning. Werken is goed volgens de traditionele visie, zelfs als werk niet of slecht betaald wordt, oninteressant is, in weinig comfortabele omstandigheden moet worden verricht en prestige ontbeert. De arbeid wordt beschouwd als een religieuze of existentiële plicht; zonder arbeid blijft het leven on vervuld. Tegenover het traditionele arbeidsethos zet het SCP de *moderne, enigszins calculerende arbeidsoriëntatie*. Arbeid wordt verricht om iets te verwerven. Als de noodzaak daartoe wegvalt of als het onvoldoende lukt de beloning te verkrijgen, verzwakt de zin tot arbeid.

Via de ISSP 2005-peiling wordt de arbeidsoriëntatie van de Vlaamse bevolking in kaart gebracht door twee verschillende uitspraken. Elke uitspraak kon beoordeeld worden aan de hand van een vijfpuntenschaal variërend van helemaal oneens tot helemaal eens. Vooreerst werd gevraagd of een baan alleen maar een manier is om geld te verdienen en niets meer dan dat. Een bevestigend antwoord wijst op een calculerende opvatting over de arbeid (SCP 2000: 171). Bij de tweede vraag werd geïnformeerd of de respondent graag een betaalde baan wil hebben, ook als hij het geld niet nodig heeft. In dat geval duidt een positieve reactie op een traditionele houding.

Figuur 3 Arbeidsoriëntatie van de Vlaamse bevolking in 2005, in %

Bron: SCV-survey 2005 (ISSP).

Ongeveer één op vier Vlamingen onderschrijft de stelling dat een baan alleen maar een manier is om geld te verdienen. Vlamingen lijken dus een weinig berekende houding ten overstaan van arbeid te hebben en leunen eerder aan bij een traditionele arbeidsethos. Net iets meer dan de helft geeft aan te willen doorgaan met werken ook als men het geld niet nodig heeft.

Tabel 4 Arbeidsoriëntatie van de Vlaamse bevolking in 2005, naar enkele achtergrondkenmerken, in %

	Een baan is alleen maar een manier om geld te verdienen en niets meer dan dat		Ik zou graag een betaalde baan hebben, zelfs als ik het geld niet nodig had	
	Percentage eens + helemaal eens	N	Percentage eens + helemaal eens	N
Totaal	25,8	1.271	50,7	1.201
<i>Geslacht</i>				
mannen	27,5	634	47,7	600
vrouwen	24,3	637	53,6	602
significantie	NS		*	
<i>Leeftijdsklassen</i>				
18-24	13,9	136	60,9	133
25-34	18,9	212	61,4	207
35-44	20,9	258	51,6	248
45-54	23,9	230	51,1	225
55-64	29,4	187	46,2	171
65-74	36,8	155	34,8	138
75-85	52,3	90	40,5	79
significantie	***		***	
<i>Opleidingsniveau</i>				
geen/lager onderwijs	47,5	276	37,5	243
lager secundair	35,0	240	45,0	229
hoger secundair	20,4	431	49,1	415
nuho	9,9	232	65,4	226
unief	2,2	90	70,8	89
significantie	***		***	
<i>Werksituatie</i>				
betaald werk	18,9	722	54,8	701
geen betaald werk	35,2	551	45,1	501
significantie	***		***	

Bron: SCV-survey 2005 (ISSP).

* Significantie $p \leq 0,05$.

*** Significantie $p \leq 0,001$.

NS = niet significant.

Wat de arbeidsoriëntatie betreft zitten *mannen en vrouwen* quasi op dezelfde golflengte. Naar leeftijd, opleidingsniveau en werksituatie vallen er wel meer significante verschillen te noteren.

Opvallend is dat de jongere *leeftijdsklassen* een meer traditionele arbeidsoriëntatie schijnen te vertonen dan de oudere groepen. Men zou net het omgekeerde verwacht hebben, namelijk dat de jongeren een calculerende en de ouderen een traditionele arbeidsoriëntatie hebben. Het verschil komt vooral tot uiting in het onderschrijven van de uitspraak dat een baan alleen maar een manier is om geld te verdienen. Bij de 18-24-jarigen is haast één op zeven het hiermee eens tot helemaal eens. Deze verhouding neemt toe met de leeftijd en komt bij de 75-85-jarigen op iets meer dan de helft. Ook als ze het geld niet nodig hebben, zouden zes op de tien jongeren graag werk hebben. Bij de 55-plussers is dit niet eens de helft.

Naarmate het *opleidingsniveau* stijgt, zijn steeds minder mensen van opvatting dat een job alleen maar een manier is om geld te verdienen. Zo is circa één op twee van de groep Vlamingen die geen of enkel lager onderwijs volgde, het eens tot helemaal eens dat werk enkel dient om geld te verdienen. Bij de mensen met een universitair diploma zijn er dit nog nauwelijks één op vijftig. Ongeveer zeven op de tien uit deze laatste groep geeft tevens aan te willen blijven werken ook al is dat financieel niet nodig. Een mogelijke verklaring voor deze verschillen kan liggen in het soort arbeid dat verricht wordt door de onderscheiden opleidingsniveaus. Hooggeschoolden verrichten meestal werk dat meer inhoudelijke voldoening geeft dan de lageropgeleiden die doorgaans aangewezen zijn op een job die minder inspirerend is of waar ze minder vat hebben op inhoud en organisatie.

De resultaten variëren eveneens met de *werksituatie* van de respondenten. In vergelijking met de niet-werkenden (35,2%) is er bij de werkenden (18,9%) een lager percentage het eens tot helemaal eens met de uitspraak dat een baan alleen maar een manier van geld verdienen is.

Voorgaande (bivariate) analyses tonen aan dat er (significante) verschillen optreden naargelang achtergrondkenmerken zoals geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en werksituatie. Deze achtergrondvariabelen kunnen echter samenhangen. Door middel van een (binaire) logistische regressie kunnen de netto-effecten van de achtergrondkenmerken berekend worden. Op die manier kan er gekeken worden of de verschillen inderdaad aan een bepaald achtergrondkenmerk toegeschreven kunnen worden.

In de logistische regressie treden de significante verschillen volgens geslacht duidelijker naar voren. Vrouwen vinden minder dan mannen dat een baan alleen maar een manier is om geld te verdienen. Meer dan mannen willen vrouwen gaan werken, ook als ze het geld niet nodig hebben.

De vaststellingen naar leeftijd en opleidingsniveau blijven behouden.

Opvallend is dat het effect van de werksituatie in deze multivariate analyse verdwijnt. Er is niet langer een significant verschil waar te nemen tussen Vlamingen met en zonder betaald werk. De eerder vastgestelde verschillen naargelang werksituatie vloeien voort uit verschillen in andere achtergrondkenmerken (leeftijd, opleidingsniveau, ...) en zijn dus geen gevolg van het al dan niet hebben van een betaalde baan.

Tabel 5 Netto-effecten in een binaire logistische regressie op stellingen i.v.m. arbeidsoriëntatie van de Vlaamse bevolking in 2005

	Een baan is alleen maar een manier om geld te verdienen en niets meer dan dat				Ik zou graag een betaalde baan hebben, zelfs als ik het geld niet nodig had			
	B	S.E.	Sig.	Exp(B)	B	S.E.	Sig.	Exp(B)
Constante	-0,598	0,320	0,061	0,550	0,020	0,268	0,940	1,020
<i>Geslacht</i> vrouw (referentiecategorie: man)	-0,358	0,143	0,012	0,699	0,266	0,123	0,030	1,305
<i>Leeftijdsklassen</i> 25-34	0,831	0,329	0,012	2,296	-0,160	0,244	0,511	0,852
35-44	0,768	0,314	0,014	2,156	-0,499	0,233	0,032	0,607
45-54	0,680	0,314	0,031	1,974	-0,416	0,235	0,077	0,659
55-64	0,607	0,312	0,052	1,836	-0,564	0,247	0,022	0,569
65-74	0,654	0,325	0,044	1,923	-0,961	0,276	0,001	0,382
75-85 (referentiecategorie: 18-24)	1,207	0,359	0,001	3,343	-0,721	0,323	0,026	0,487
<i>Opleidingsniveau</i> lager secundair	-0,339	0,196	0,085	0,713	0,136	0,201	0,500	1,145
hoger secundair	-1,009	0,195	0,000	0,364	0,232	0,189	0,219	1,262
nuho	-1,872	0,274	0,000	0,154	0,912	0,216	0,000	2,490
unief (referentiecategorie: geen/lager onderwijs)	-3,266	0,671	0,000	0,038	1,247	0,291	0,000	3,482
<i>Werksituatie</i> betaald werk (referentiecategorie: geen betaald werk)	-0,360	0,194	0,063	0,698	-0,073	0,167	0,663	0,930

Bron: APS.

4 Waar hecht de Vlaming belang aan in het werk?

Wat vinden de Vlamingen belangrijk in hun werk? Om dit na te gaan wordt er eerst gekeken naar het belang van een aantal werkaspecten. Vervolgens wordt er bij de werkende Vlaming nagegaan of deze arbeidsaspecten in hun huidige baan voldoen aan de verwachtingen. Tot slot wordt er ook gepeild naar het soort werk dat de voorkeur van de Vlaming geniet.

4.1 Welke aspecten zijn van belang in een job?

Een studie van waarden en houdingen ten aanzien van arbeid zou niet compleet zijn zonder te polsen naar **aspecten van het werk**, die als belangrijk worden ervaren door de Vlamingen.

In de onderzoeksliteratuur is er heel wat materiaal terug te vinden rond arbeidsaspecten. De verschillende werkaspecten kunnen op basis van intuïtieve of theoretische gronden in groepen ingedeeld worden. Traditioneel wordt hierbij een onderscheid gemaakt tussen extrinsieke en intrinsieke arbeidsmotivatie (o.a. De Witte 2000, Super 1957, Tarnai 1995).

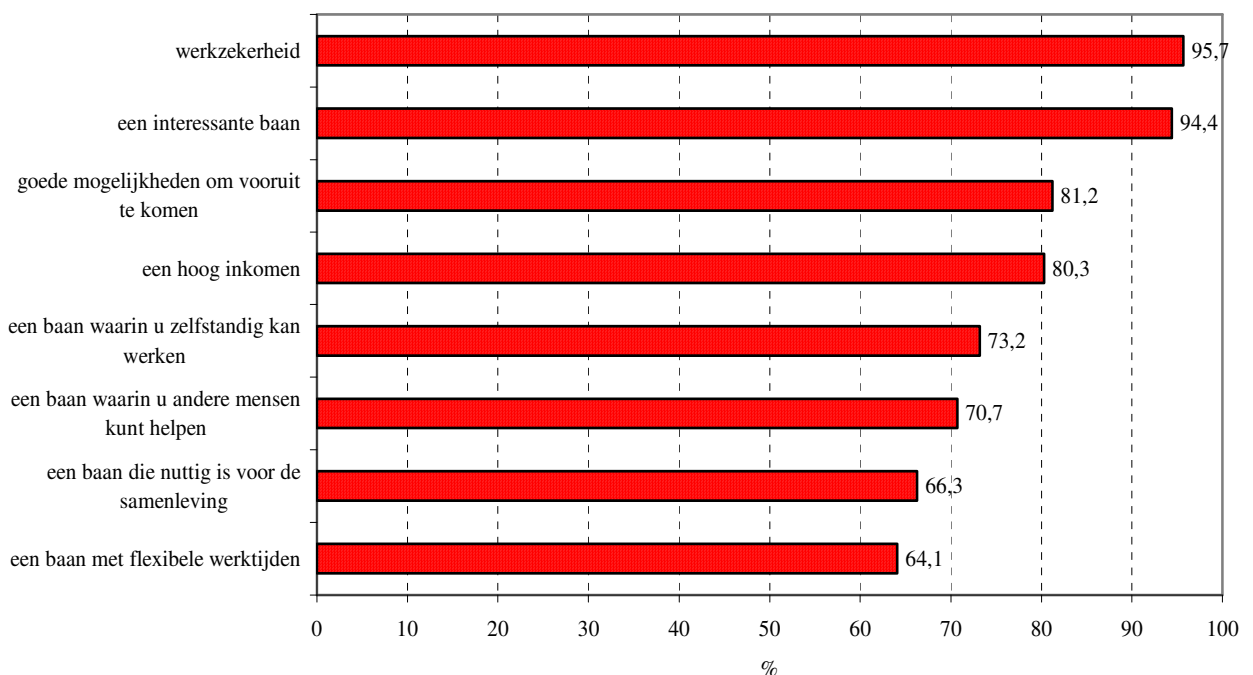
Extrinsieke factoren liggen buiten het werk zelf. Mensen waarderen hun baan bijvoorbeeld omwille van het inkomen, de werkzekerheid of de goede mogelijkheden om vooruit te komen.

Intrinsieke factoren hebben dan weer eerder te maken met de job zelf. Hier horen aspecten thuis als een interessante baan of een job waar men zelfstandig kan werken.

Er zijn ook auteurs (o.a. Rosenberg 1957) die een derde set werkaspecten onderscheiden die onder de noemer van *sociale* factoren kan geplaatst worden. Aspecten zoals anderen helpen en een bijdrage leveren aan de maatschappij kunnen hier onder vallen.

De bevraagde werkaspecten in de ISSP-module 2005 kunnen bijna allemaal teruggebracht worden tot bovenstaande dimensies. Al de respondenten kregen acht aspecten voorgelegd met de vraag aan te geven hoe belangrijk deze items voor hun persoonlijk in een baan zijn. Elk werkaspect kon beoordeeld worden met een vijfpuntenschaal gaande van helemaal niet belangrijk tot zeer belangrijk.

Figuur 4 Aspecten die volgens de Vlaamse bevolking belangrijk zijn in een baan in 2005, in %

Bron: SCV-survey 2005 (ISSP).

* Omvat de categorieën belangrijk en zeer belangrijk.

Tabel 6 Aspecten die volgens de Vlaamse bevolking belangrijk zijn in een baan in 2005, in %

	Helemaal niet belangrijk	Niet belangrijk	Noch belangrijk noch onbelang- rijk	Belangrijk	Ze er belangrijk	N
Werkzekerheid	0,7	0,7	2,9	41,6	54,1	1.294
Een hoog inkomen	0,1	3,4	16,2	62,7	17,6	1.272
Goede mogelijkheden om vooruit te komen	0,9	2,9	15,1	58,7	22,5	1.272
Een interessante baan	0,1	1,3	4,2	53,6	40,8	1.283
Een baan waarin u zelfstandig kan werken	1,6	6,1	19,0	47,8	25,4	1.274
Een baan waarin u andere mensen kunt helpen	0,6	3,4	25,3	50,7	20,0	1.280
Een baan die nuttig is voor de samenleving	1,0	6,1	26,6	48,0	18,3	1.280
Een baan met flexibele werktijden	3,7	10,1	22,0	42,2	21,9	1.264

Bron: SCV-survey 2005 (ISSP).

Ongeveer 96% van de Vlaamse bevolking vindt het aspect ‘werkzekerheid’ belangrijk tot zeer belangrijk. Ook het aspect ‘een interessante baan’ scoort zeer hoog met plusminus 95%. Ongeveer vier op de vijf Vlamingen vindt goede mogelijkheden om vooruit te komen en een hoog inkomen eveneens van belang in het werk.

De hoge scores geven aan dat de verwachtingen van de Vlamingen ten aanzien van een job over de ganse lijn hooggespannen zijn. Niet alleen de extrinsieke, maar ook de intrinsieke aspecten worden hoog gewaardeerd.

Aan de hand van een factoranalyse (principale componentenanalyse, promaxrotatie) op de werkaspecten kan worden nagegaan of er inderdaad drie onderliggende dimensies (extrinsieke, intrinsieke en sociale) zijn, waarvan sprake in bepaalde onderzoeken, en waarmee betrouwbare schalen kunnen worden gemaakt. De verschillende werkaspecten kunnen zo een indicatie vormen voor de verschillende motivaties die de mensen hebben om te gaan werken.

Op basis van bevindingen uit de eerste factoranalyses werd beslist om het werkaspect ‘een baan met flexibele werktijden’ niet mee op te nemen, omdat het weinig overtuigend aan één dimensie kon toegewezen worden. Er werd dus verder gewerkt met zeven arbeidsaspecten. De verkregen resultaten tonen aan dat de drie factoren/componenten samen in het totaal 67,1% van de totale variantie van de oorspronkelijke zeven variabelen verklaren.

Tabel 7 *Patroonmatrix met factorladingen geschat d.m.v. principale componentenanalyse voor aspecten die volgens de Vlaamse bevolking belangrijk zijn in een baan in 2005*

	Factor 1 (intrinsiek)	Factor 2 (extrinsiek)	Factor 3 (sociaal)
Belang werkzekerheid	-0,269	0,761	0,195
Belang hoog inkomen	0,093	0,748	-0,199
Belang goede mogelijkheden om vooruit te komen	0,186	0,666	0,008
Belang interessante baan	0,634	0,284	0,030
Belang baan zelfstandig werken	0,886	-0,157	0,059
Belang baan andere mensen helpen	0,109	-0,022	0,868
Belang baan nuttig voor samenleving	-0,017	0,016	0,897

Bron: APS.

De patroonmatrix toont aan dat aspecten als een interessante baan en zelfstandig kunnen werken hoog laden op de eerste factor. Deze dimensie wijst op een *intrinsieke* motivatie. Items als werkzekerheid, hoog inkomen en mogelijkheden om vooruit te komen laden hoog op de tweede factor. Die duidt op *extrinsieke* motivatie. Aspecten als ‘een baan die nuttig is voor de samenleving’ en ‘een baan waarin u andere mensen kunt helpen’ ten slotte laden hoog op de derde factor. Deze dimensie verwijst naar *sociale* motivatie.

Men kan zich de vraag stellen of deze drie dimensies ook onderling samenhangen. Om die vraag te beantwoorden werden de factoren oblique geroteerd, zodanig dat correlaties tussen de drie factoren toegestaan en ook berekend werden. De resultaten tonen aan dat er drie maal een positieve correlatie gevonden wordt tussen de verschillende factoren, zij het niet overal even hoog. De sterkste samenhang wordt gevonden tussen de extrinsieke en intrinsieke dimensie ($r = 0,32$). Een extrinsieke motivatie sluit een intrinsieke gerichtheid niet uit, maar gaat er integendeel mee gepaard. Ook tussen intrinsieke en sociale werkaspecten is er een positieve correlatie ($r = 0,23$). Tussen de extrinsieke en sociale dimensie is de correlatie veel minder uitgesproken ($r = 0,13$).

Voor de verdere analyse van de aspecten die van belang worden geacht in een baan, wordt er gebruik gemaakt van de drie dimensies en wordt er gewerkt met gemiddelde scores die variëren tussen 1 (helemaal niet belangrijk) en 5 (helemaal belangrijk). De gemiddelde scores op de drie dimensies voor de volledige populatie liggen vrij hoog: 4,1 voor de intrinsieke aspecten, 4,1 voor de extrinsieke aspecten en 3,8 voor de sociale aspecten. De Vlaming vindt niet alleen de intrinsieke kant van een job belangrijk, maar ook de extrinsieke en sociale aspecten zijn voor hem/haar van belang.

In een volgende stap kan er bivariaat gekeken worden of er significante verschillen zijn tussen de Vlamingen al naargelang hun achtergrondkenmerken.

Tabel 8 Aspecten die volgens de Vlaamse bevolking belangrijk zijn in een baan in 2005, naar enkele achtergrondkenmerken, gemiddelden

	Intrinsieke aspecten	Extrinsieke aspecten	Sociale aspecten
<i>Geslacht</i>			
mannen	4,163	4,145	3,759
vrouwen	4,073	4,123	3,863
N	1.264	1.249	1.266
significantie	*	NS	*
<i>Leeftijdsklassen</i>			
18-24	4,175	4,101	3,665
25-34	4,110	4,046	3,625
35-44	4,231	4,130	3,772
45-54	4,173	4,129	3,854
55-64	4,098	4,214	4,011
65-74	4,064	4,268	3,954
75-85	3,693	4,021	3,811
N	1.264	1.249	1.266
significantie	***	***	***
<i>Opleidingsniveau</i>			
geen/lager onderwijs	3,859	4,236	3,852
lager secundair	4,130	4,221	3,836
hoger secundair	4,164	4,129	3,735
nuho	4,208	4,002	3,902
unief	4,388	3,977	3,759
N	1.263	1.249	1.265
significantie	***	***	*
<i>Werksituatie</i>			
betaald werk	4,195	4,106	3,781
geen betaald werk	4,013	4,173	3,852
N	1.264	1.249	1.266
significantie	***	*	NS

Bron: APS.

* Significantie $p \leq 0,05$.

*** Significantie $p \leq 0,001$.

NS = niet significant.

Voor de Vlaamse vrouwen blijken de sociale werkaspecten significant belangrijker te zijn dan voor de mannen. Omgekeerd gaat de intrinsieke motivatie bij de mannen hoger liggen dan bij de vrouwen. Wat de extrinsieke gerichtheid betreft, zitten beide geslachten op dezelfde lijn.

De jongere leeftijdscategorieën blijken meer intrinsiek georiënteerd dan de oudere leeftijdsklassen. Omgekeerd stellen de oudere generaties zich overwegend extrinsieker op dan de jongere groepen. Ook de sociale werkaspecten worden door de ouderen sterker benadrukt.

Met het toenemen van het opleidingsniveau stijgt ook de gerichtheid op intrinsieke werkaspecten en daalt de extrinsieke werkorientatie. Op vlak van sociale aspecten vallen er weinig verschillen te noteren tussen de diverse opleidingsniveaus.

Ook de *werksituatie* kan voor verschillen zorgen tussen Vlamingen op vlak van intrinsieke en in mindere mate extrinsieke werkmotivatie. Zo gaan personen met betaald werk, in vergelijking met mensen zonder baan, in meerdere mate belang hechten aan intrinsieke aspecten. Tegenover de werkenden beklemtoont de groep zonder betaald werk dan weer meer de extrinsieke arbeidsaspecten.

Tabel 9 Netto-effecten in een lineaire regressie op werkaspecten die voor Vlaamse bevolking van belang zijn in 2005

	Intrinsieke aspecten			Extrinsieke aspecten			Sociale aspecten		
	B	S.E.	Sign.	B	S.E.	Sign.	B	S.E.	Sign.
Constante	3,913	0,078	0,000	4,215	0,065	0,000	3,517	0,093	0,000
<i>Geslacht</i> vrouw (referentiecategorie: man)	-0,046	0,035	0,189	-0,020	0,029	0,502	0,108	0,042	0,010
<i>Leeftijdsklassen</i> 25-34	-0,108	0,070	0,125	-0,018	0,059	0,758	-0,089	0,084	0,291
35-44	0,039	0,067	0,565	0,043	0,056	0,444	0,070	0,080	0,385
45-54	0,013	0,068	0,854	0,018	0,057	0,748	0,166	0,082	0,043
55-64	0,014	0,071	0,844	0,082	0,059	0,168	0,367	0,085	0,000
65-74	0,049	0,078	0,536	0,112	0,066	0,087	0,341	0,094	0,000
75-85 (referentiecategorie: 18-24)	-0,274	0,092	0,003	-0,145	0,077	0,060	0,197	0,109	0,072
<i>Opleidingsniveau</i> lager secundair	0,219	0,058	0,000	-0,024	0,048	0,619	0,079	0,069	0,250
hoger secundair	0,250	0,054	0,000	-0,108	0,045	0,017	0,024	0,065	0,707
nuho	0,294	0,062	0,000	-0,235	0,051	0,000	0,185	0,074	0,012
unief (referentiecategorie: geen/lager onderwijs)	0,462	0,080	0,000	-0,266	0,067	0,000	0,059	0,096	0,540
<i>Werksituatie</i> betaald werk (referentiecategorie: geen betaald werk)	0,057	0,049	0,247	0,015	0,041	0,708	0,067	0,058	0,253
	$R^2 = 0,077$			$R^2 = 0,047$			$R^2 = 0,044$		

Bron: APS.

Aan de hand van een multivariate analyse kan er gekeken worden in welke mate de gevonden (bivariate) bevindingen overeind blijven. Met een lineaire regressie kunnen de netto-effecten van de achtergrondvariabelen berekend worden.

Waar er bij de bivariate analyses relatief veel significante verschillen tussen de verscheidene groepen van Vlamingen waar te nemen vallen op vlak van intrinsieke gerichtheid, is dit bij een multivariaat onderzoek veel minder uitgesproken. Enkel bij uitsplitsing naar opleiding vallen er duidelijke verschillen tussen de verscheidene niveaus vast te stellen. Hoe hoger het opleidingsniveau, hoe meer men intrinsiek georiënteerd is. Vrouwen zijn minder intrinsiek gemotiveerd dan mannen, maar niet

significant. Mensen met een job hebben in vergelijking met personen zonder betaald werk een hogere intrinsieke motivatie, maar niet significant als leeftijd, geslacht en opleidingsniveau mee in rekening gebracht worden. Bij opdeling naar leeftijd blijkt enkel de oudste groep nadrukkelijk minder intrinsiek gemotiveerd te zijn.

Ook voor de extrinsieke werkaspecten dienen een aantal vaststellingen bijgesteld te worden. Zo zijn er niet langer significante verschillen tussen de Vlamingen naargelang leeftijd en werksituatie. Opleiding zorgt nog wel voor uitdrukkelijke discrepanties tussen de hogere niveaus en de referentiecategorie (geen/lager onderwijs).

De bivariate conclusies bij de gerichtheid op sociale aspecten van de Vlaamse bevolking, blijven na multivariate analyse, grotendeels behouden. Vrouwen hechten meer dan mannen belang aan sociale aspecten in een job. Ook de 45-74-jarigen vinden sociale aspecten in een baan significant belangrijker dan de jongere generatie. Mensen met een diploma niet-universitair hoger onderwijs zijn meer dan de anderen overtuigd van het belang van sociale werkaspecten.

Tot slot dient nog opgemerkt te worden dat de verklaarde varianties van de verschillende regressies laag zijn. De meervoudige regressies bevestigen dus maar een aantal van de gevonden bivariate samenhangen en bovendien verklaren de verschillende achtergrondvariabelen samen slechts een beperkt deel van de variantie in het belang dat aan de verschillende werkaspecten gehecht wordt.

4.2 Wat maakt een baan de moeite waard?

Uit de peiling naar de aspecten die belangrijk zijn in het werk blijkt dat de verwachtingen ten opzichte van een job hooggestemd zijn. Maar worden deze wensen ook ingelost? Daartoe werd een vraag aan de werkende Vlamingen gericht waarbij ze aan de hand van een vijfpuntenschaal, konden aangeven in welke mate ze helemaal oneens tot helemaal eens waren met een aantal werkaspecten in hun belangrijkste baan. Bij het bekijken van de resultaten dient men voor ogen te houden dat het waarnemen van een objectieve situatie mee gekleurd wordt door de subjectieve tevredenheid ermee (Autonome Provinz Bozen-Südtirol, Landesinstitut für Statistik – ASTAT 1997: 42).

Tabel 10 Aspecten in belangrijkste baan van de werkende Vlaming waar men mee eens/oneens is in 2005, in %

	Helemaal oneens	Oneens	Noch eens, noch oneens	Eens	Helemaal eens	N
Ik heb werkzekerheid	3,4	11,8	19,6	47,8	17,4	741
Ik heb een hoog inkomen	5,1	26,9	45,1	20,5	2,4	738
Ik heb goede mogelijkheden om hogerop te geraken	6,5	33,1	34,1	24,4	1,8	730
Ik heb een interessante baan	1,6	5,3	18,8	58,5	15,8	737
Ik kan in mijn baan zelfstandig werken	1,7	6,0	14,1	58,7	19,4	748
Ik heb een baan waarin ik andere mensen kan helpen	2,6	12,1	26,6	43,8	14,8	742
Ik heb een baan die nuttig is voor de samenleving	3,7	11,1	28,2	41,4	15,6	734
Ik heb een baan die mij de kans geeft mijn vaardigheden te ontplooien	2,6	9,7	21,6	49,8	16,3	741

Bron: SCV-survey 2005 (ISSP).

Circa drievierde van de werkende Vlamingen is het ermee eens tot helemaal eens dat ze zelfstandig in hun job kunnen werken en dat ze een interessante baan hebben. Plusminus twee op drie van de werkenden ziet zijn verwachtingen gerealiseerd op vlak van werkzekerheid en het hebben van een baan, waar men de kans heeft zijn vaardigheden te ontplooien. Nog niet één op vier daarentegen ziet zijn objectief van een hoog inkomen vervuld.

Tabel 11 *Patroonmatrix met factorladingen geschat d.m.v. principale componentenanalyse voor aspecten in belangrijkste baan waar de Vlaamse werkende bevolking mee eens/oneens is in 2005*

	Factor 1 (intrinsiek)	Factor 2 (extrinsiek)	Factor 3 (sociaal)
Ik heb werkzekerheid	-0,270	0,803	0,388
Ik heb een hoog inkomen	0,178	0,770	-0,195
Ik heb goede mogelijkheden hogerop te geraken	0,597	0,403	-0,240
Ik heb een interessante baan	0,772	0,006	0,182
Ik kan in mijn baan zelfstandig werken	0,705	-0,049	0,058
Ik heb een baan waarin ik andere mensen kan helpen	0,228	-0,016	0,772
Ik heb een baan die nuttig is voor de samenleving	0,068	0,033	0,847
Ik heb een baan die kans geeft vaardigheden ontplooiën	0,776	-0,072	0,224

Bron: APS.

Via factoranalyse (principale componentenanalyse, promaxrotatie) wordt ook hier nagegaan of de acht werkaspecten wijzen op drie onderliggende dimensies (extrinsieke, intrinsieke en sociale). Dit is inderdaad het geval. De patroonmatrix toont aan dat items als 'ik heb goede mogelijkheden om hogerop te geraken', 'ik heb een interessante baan', 'ik kan in mijn baan zelfstandig werken' en 'ik heb een baan die mij de kans geeft mijn vaardigheden te ontplooiën' hoog laden op de eerste factor. Deze dimensie wijst op *intrinsieke* aspecten van een job. Het hebben van werkzekerheid en een hoog inkomen laden hoog op de tweede factor die verwijst naar het *extrinsieke*. Een baan die nuttig is voor de samenleving en een job waarin andere mensen kunnen geholpen worden laden hoog op de derde factor en geeft hiermee invulling aan de *sociale* component.

Tussen de drie dimensies onderling vallen er eveneens samenhangen te bespeuren. Deze worden in kaart gebracht door het berekenen van de correlaties tussen de drie factoren. De eerste (intrinsieke) factor hangt zowel met de extrinsieke ($r = 0,316$) als de sociale ($r = 0,308$) component samen en dit op een positieve manier. Dit toont aan dat mensen die een intrinsieke motivatie vinden in hun baan, ook extrinsiek gemotiveerd worden. Mensen die zich intrinsiek gewaardeerd voelen, zijn ook meer tevreden over de sociale aspecten van hun job. Ook tussen de sociale en de extrinsieke dimensie ($r = 0,112$) valt een positieve, maar zwakkere, samenhang te noteren.

Als men de achterliggende structuur van de aspecten, die volgens de Vlaamse bevolking belangrijk geacht worden in een baan (gewenste situatie), vergelijkt met de structuur van de werkaspecten waarmee de werkende Vlaming het eens/oneens is (feitelijke situatie), dan blijkt dat deze

overeenkomt. De gewenste en feitelijke werkaspecten kunnen teruggebracht worden tot drie dezelfde dimensies waartussen een (positieve) samenhang is.

Tabel 12 Aspecten in belangrijkste baan waar de Vlaamse werkende bevolking mee eens/oneens is in 2005, naar enkele achtergrondkenmerken, gemiddelden

	Intrinsieke aspecten	Extrinsieke aspecten	Sociale aspecten
<i>Geslacht</i>			
mannen	3,582	3,293	3,443
vrouwen	3,531	3,238	3,696
N	698	708	709
significantie	NS	NS	***
<i>Leeftijdsklassen</i>			
18-24	3,561	3,268	3,443
25-34	3,634	3,297	3,547
35-44	3,549	3,270	3,521
45-54	3,494	3,216	3,560
55-64	3,550	3,364	3,745
65-74	3,640	2,500	4,000
N	698	708	709
significantie	NS	NS	NS
<i>Opleidingsniveau</i>			
geen/lager onderwijs	3,331	2,971	3,385
lager secundair	3,461	3,134	3,524
hoger secundair	3,490	3,272	3,469
nuho	3,695	3,343	3,754
unief	3,790	3,509	3,516
N	698	708	709
significantie	***	***	**

Bron: APS.

** Significantie $p \leq 0,01$.

*** Significantie $p \leq 0,001$.

NS = niet significant.

Zijn er grote verschillen tussen de werkende Vlamingen in de ervaring van deze verscheidene aspecten in hun eigen werksituatie? Om deze vraag te beantwoorden wordt er verder gegaan met de drie onderliggende componenten waartoe de verschillende werkaspecten behoren en wordt er gewerkt met gemiddelde scores die gaan van 1 (helemaal niet eens) tot 5 (helemaal eens). De gemiddelde scores maken duidelijk dat de werkende Vlamingen niet alleen intrinsieke (3,5) aspecten die voor hun van belang zijn terugvinden in hun belangrijkste job, maar ook de sociale (3,5) en extrinsieke (3,2) arbeidsaspecten komen er aan bod.

Bivariaat onderzoek toont aan dat er een aantal significante verschillen zijn tussen de werkenden al naargelang de achtergrondkenmerken, zij het minder dan bij de vergelijking van de gewenste situatie. Dit is mee een gevolg van de kleinere steekproefomvang, aangezien enkel de werkende Vlamingen om hun mening gevraagd werden. Daarom wordt de werksituatie hier ook niet langer als achtergrondvariabele gehanteerd.

De ervaringen van *mannen* en *vrouwen* lopen parallel op vlak van intrinsieke en extrinsieke arbeidsaspecten. Vrouwen vinden wel significant meer sociale werkaspecten in hun feitelijke job terug dan mannen.

Alle generaties zitten op één lijn wat het inschatten van de verschillende dimensies aangaat, die zij in hun baan aantreffen. *Leeftijd* schijnt geen vat te hebben op de beoordeling van de verschillende globale werkaspecten.

Naar *opleidingsniveau* zijn er echter wel significante verschillen vast te stellen. Het terugvinden van de intrinsieke en de extrinsieke aspecten in een job, neemt toe met het studieniveau. Ook wat de sociale dimensie in werk betreft, loopt het oordeel uiteen tussen de verschillende niveaus van opleiding.

4.3 Welk soort werk verkiest de Vlaming?

Om na te gaan welk soort werk de Vlaming verkiest, werden er drie mogelijkheden voorgelegd waarbij telkens één keuzecategorie kon aangeduid worden:

- werken in loondienst of als zelfstandige;
- werken in een klein of groot bedrijf;
- werken in het bedrijfsleven of bij de overheid.

Als de Vlaming kan kiezen tussen werken in **loondienst** of als **zelfstandige**, dan geeft haast drie op vier de voorkeur aan het eerste. Wellicht speelt het aspect van werkzekerheid, dat bij de Vlaamse bevolking hoog scoort, hier ook een rol. Bovendien is bijna vier op de tien Vlamingen overtuigd dat werknemers meer werkzekerheid hebben dan zelfstandigen.

Vrouwen geven meer dan *mannen* de voorkeur aan het werken in dienstverband. Zelfs naar *leeftijd* vallen er significante verschillen te noteren. Daar waar zes op de tien Vlaamse jongeren (18-24 jaar) loonarbeid verkiest, loopt dit bij de ouderen (65-74 jaar) op tot acht op tien. Ook naar *opleidingsniveau* verschilt de voorkeur.

Als er gekeken wordt naar de feitelijke arbeidssituatie van de werkende Vlaming, die deelgenomen heeft aan de ISSP-bevraging 2005, dan blijkt dat ongeveer 87% loontrekkende is en dat haast 13% op zelfstandige basis werkt. Werkelijkheid en voorkeur liggen voor sommigen nog zo ver niet uit elkaar; voor anderen wel.

Zes op de tien Vlamingen geeft te kennen dat werken in een **klein bedrijf** boven werken in een **grote onderneming** gaat. Bij de *vrouwen* loopt dit op tot zeven op de tien en bij de *mannen* amper de helft.

Als kan gekozen worden tussen werken in het **bedrijfsleven** versus **overheid**, wordt door haast twee op de drie Vlamingen de voorkeur gegeven aan het eerste. Meer *mannen* dan *vrouwen* zien het bedrijfsleven zitten. Ook naargelang de *leeftijd* vallen er markante verschillen op te tekenen. Bij de 18-24-jarigen ziet haast drievierde zichzelf werken in het bedrijfsleven; bij de oudere leeftijdsklassen is dit nog goed de helft. Het *opleidingsniveau* zorgt eveneens voor verscheidenheid in antwoorden. Zo kiezen universitaires minder voor de overheid dan mensen met geen of enkel een diploma lager onderwijs.

De realiteit, op basis van de antwoorden van de ISSP-respondenten anno 2005, toont aan dat ongeveer drie op vier werkende Vlamingen actief is in de privé-sector en dat het overige deel voor de overheid werkt. Dus ook hier is een weliswaar niet zo grote kloof tussen voorkeur en werkelijkheid.

Tabel 13 Keuze soort werk door Vlaamse bevolking in 2005, in %

Werken in ...										
	loondienst (versus zelfstandige)				een klein (versus groot) bedrijf		het bedrijfsleven (versus bij de overheid)			
	Voorkeur		Feitelijke arbeidssituatie		Voorkeur		Voorkeur		Feitelijke arbeidssituatie	
	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N
Totaal	72,3	1.203	86,8	736	59,6	1.147	64,2	1.071	73,5	641
<i>Geslacht</i>										
mannen	67,2	598	84,8	420	50,3	579	69,0	561	76,3	358
vrouwen	77,3	604	89,5	315	69,2	568	59,0	510	69,7	284
significantie	***				***		***			
<i>Leeftijdsklassen</i>										
18-24	61,5	117	97,0	67	62,4	109	74,7	99	92,2	64
25-34	75,8	198	90,0	191	63,1	187	67,8	171	70,7	174
35-44	70,1	251	85,2	222	58,3	235	73,4	229	78,4	190
45-54	72,3	224	83,6	188	62,9	213	66,2	198	68,8	157
55-64	74,0	184	85,5	62	55,4	175	51,2	170	56,6	53
65-74	80,6	139	40,0	5	56,9	144	54,3	127	100,0	2
75-85	65,9	91	-	-	57,3	82	55,3	76	-	-
significantie	*				NS		***			
<i>Opleidingsniveau</i>										
geen/lager onderwijs	80,9	257	89,7	68	57,3	255	56,5	223	73,8	61
lager secundair	65,4	234	85,1	114	61,3	217	66,7	204	80,4	97
hoger secundair	69,3	411	88,8	285	60,1	388	67,5	369	78,7	253
nuho	75,3	215	87,3	189	60,0	210	61,6	198	64,8	165
unief	71,6	88	78,0	82	60,5	76	71,8	78	64,2	67
significantie	***				NS		*			
<i>Werksituatie</i>										
betaald werk	71,7	688	86,7	737	59,1	656	68,8	626	73,5	641
geen betaald werk	73,2	514	-	-	60,3	491	57,8	445	-	-
significantie	NS				NS		***			

Bron: SCV-survey 2005 (ISSP).

* Significantie $p \leq 0,05$.*** Significantie $p \leq 0,001$.

NS = niet significant.

5 Hoe tevreden is de werkende Vlaming over zijn/haar job?

Niet alleen meer, maar ook betere jobs vormt al jaren de kern van het Vlaamse werkgelegenheidsbeleid. Zo stond in 2001 de kwaliteit van arbeid hoog op de beleidsagenda; dit zowel in Vlaanderen als in België en Europa. Op de Top van Laken (december 2001) werd de kwaliteit van de arbeid als horizontale doelstelling in de Europese werkgelegenheidsstrategie weerhouden. Ook op Vlaams niveau, met name in het Pact van Vilvoorde, werd er een doelstelling rond deze materie aangenomen. Men hoopt dat kwalitatief betere banen ertoe kunnen bijdragen dat mensen langer blijven werken. Zo kan er bovendien tegemoet gekomen worden aan de relatief hoge verwachtingen die de Vlamingen koesteren als het gaat om een baan.

Het concept **arbeidstevredenheid** peilt naar de mate waarin men ‘zich goed voelt in de job die men uitoefent’ en kan zo beschouwd worden als een subjectieve indicatie van de kwaliteit van arbeid bij de werkende bevolking (De Witte 2000: 104, De Witte 2001: 74). De arbeidstevredenheid van werkenden kan op twee manieren bevestigd worden. Zo kan men aan de werkenden vragen naar een globaal oordeel over het *werk in zijn geheel*. Daarnaast kan er ook gepolst worden naar *afzonderlijke werkaspecten* zoals bijvoorbeeld tevredenheid met het loon, met de collega's, ... In een onderzoek aan het Hoger Instituut voor de Arbeid (HIVA) werd een batterij met 13 items ontwikkeld, die beide bevestigingswijzen combineert (Hooghe en De Witte 1998).

Deze vragenbatterij werd in 1998 voor het eerst aan de SCV-survey toegevoegd en nadien, sinds 2000, jaarlijks afgenomen. Via een vijf-puntenschaal kunnen de respondenten aangeven in welke mate ze zeer tevreden tot zeer ontevreden zijn over de diverse werkaspecten en het werk in zijn geheel. Bij het bevestigen van de verschillende aspecten van werk wordt gebruik gemaakt van de opdeling in vier dimensies, die gewoonlijk gehanteerd wordt bij het analyseren van de arbeidssituatie (De Witte 2001: 76). Zo verwijst de *arbeidsinhoud* naar de concrete taken die worden uitgevoerd en omvat aspecten zoals de mate waarin men initiatief kan nemen of de mate waarin men kan bijleren tijdens de werkuren. De *arbeidsomstandigheden* verwijzen naar de fysieke omstandigheden waarin het werk wordt uitgevoerd en naar werkdruk. *Arbeidsvoorwaarden* hebben dan weer betrekking op contractueel vastgelegde condities zoals bijvoorbeeld loon en werktijden. De *arbeidsverhoudingen* ten slotte gaan over relaties met collega's en leidinggevenden op het werk.

Tabel 14 Gradatie van tevredenheid bij de werkende Vlaamse bevolking met diverse aspecten van de job in 1998, 2000 en 2005, in %

	1998			2000			2005		
	% tevreden	% ontevreden	N	% tevreden	% ontevreden	N	% tevreden	% ontevreden	N
<i>Arbeidsvoorwaarden</i>									
loon	69,5	9,1	750	64,0	15,9	715	71,2	13,7	836
werkzekerheid	74,0	6,1	749	81,6	6,4	714	83,0	8,8	835
uurregeling	81,4	5,4	752	79,5	8,6	711	82,9	7,1	836
vakantieregeling	78,0	9,0	747	75,2	14,5	711	**	**	**
kansen op promotie	45,1	21,2	675	40,8	23,3	642	47,8	22,9	651
<i>Arbeidsomstandigheden</i>									
fysieke werkomstandigheden	74,1	7,7	750	71,0	10,6	713	76,9	9,6	835
werkdruk	53,3	17,7	751	51,5	21,9	709	53,4	23,2	836
<i>Arbeidsverhoudingen</i>									
directe chef	79,1	5,9	706	78,3	8,7	652	76,7	10,6	734
collega's	89,1	1,3	711	82,5	3,2	660	87,3	4,3	759
<i>Arbeidsinhoud</i>									
inhoud job	86,4	3,3	751	87,1	4,4	714	85,7	5,2	835
mogelijkheden om bij te leren	56,3	18,7	694	60,8	20,2	698	60,6	20,0	821
mate waarin men zelf beslissingen kan nemen over werk	69,2	11,1	726	79,3	6,3	714	76,9	8,8	830
mate waarin men kennis en vaardigheden kan gebruiken	**	**	**	**	**	**	83,2	7,7	836
Werk in zijn geheel	88,6	1,0	752	87,1	3,3	714	90,0	2,9	836

Bron: SCV-survey 1998, 2000 en 2005.

* % tevreden omvat de categorieën 'eerder tevreden' en 'zeer tevreden'; % ontevreden omvat de categorieën 'eerder ontevreden' en 'zeer ontevreden'.

** Niet bevraagd in het desbetreffende jaar.

Wanneer de arbeidstevredenheid als indicatie voor welzijn op het werk gehanteerd wordt, dan lijkt dit welzijn in Vlaanderen anno 2005 vrij hoog te liggen.

Dit blijkt eerst en vooral uit de globale beoordeling van het werk. Negen op tien van de werkende respondenten geeft aan zeer tot eerder tevreden te zijn met werk in zijn geheel. Dit zijn er iets meer dan in 1998 toen 88,6% tevreden was.

Naar twaalf deelaspecten bekeken is meer dan 80% van de ondervraagden in 2005 tevreden of eerder tevreden over de inhoud van de job, de collega's, de uurregeling, de werkzekerheid en de mate waarin men kennis en vaardigheden kan gebruiken. Wat dit laatste aspect betreft, vallen er significante verschillen te noteren naargelang leeftijd. De tevredenheid neemt overwegend toe met het stijgen van de leeftijd.

Ontevreden is de werkende Vlaming (ongeveer 20%) over aspecten als mogelijkheden om bij te leren, kansen op promotie en werkdruk. Vrouwen zijn meer dan mannen ontevreden met deze drie aspecten, maar niet significant. Over de jaren heen valt ook relatief weinig variatie te bespeuren.

Door middel van een factoranalyse (principale componentenanalyse, promaxrotatie) kan nagegaan worden of de vier onderliggende dimensies, die in de onderzoeksliteratuur gehanteerd worden voor het analyseren van de tevredenheid met de arbeidssituatie, ook hier aanwezig zijn.

Volgens de eerste resultaten is het moeilijk om het aspect 'uurregeling' overtuigend aan de factor arbeidsvoorwaarden toe te wijzen. In de verdere analyse wordt dit aspect dan ook niet meer opgenomen. De overige elf deelaspecten kunnen wel in een specifieke dimensie ondergebracht worden. Zo laden werkaspecten als tevredenheid met loon, werkzekerheid en kansen op promotie hoog op de eerste factor (*arbeidsvoorwaarden*). De aspecten fysieke omstandigheden en werkdruk laden hoog op de tweede factor (*arbeidsomstandigheden*). Tevredenheid met de directe chef en collega's kunnen onder de derde factor (*arbeidsverhoudingen*) geschoven worden. Aspecten zoals kennis en vaardigheden, inhoud van de job, mogelijkheden om bij te leren en initiatief nemen, zitten dan weer onder een vierde en laatste factor *arbeidsinhoud*.

Tabel 15 *Patroonmatrix met factorladingen geschat d.m.v. principale componentenanalyse voor aspecten in baan waar de Vlaamse werkende bevolking mee tevreden/ontevreden is in 2005*

	Factor 1 (arbeidsvoorwaarden)	Factor 2 (arbeidsomstandigheden)	Factor 3 (arbeidsverhoudingen)	Factor 4 (arbeidsinhoud)
Loon	0,602	0,355	0,025	-0,198
Werkzekerheid	0,771	-0,241	0,065	0,042
Kennis en vaardigheden	-0,017	-0,179	0,184	0,788
Inhoud job	-0,113	0,014	0,262	0,725
Directe chef	0,238	0,080	0,526	0,096
Collega's	3,40E-005	0,121	0,880	-0,098
Kansen op promotie	0,608	-0,036	0,037	0,233
Fysieke omstandigheden	-0,155	0,793	0,084	0,136
Werkdruk	-0,015	0,785	0,102	0,004
Mogelijkheid bijleren	0,084	0,205	-0,228	0,664
Initiatief nemen	0,124	0,150	-0,230	0,692

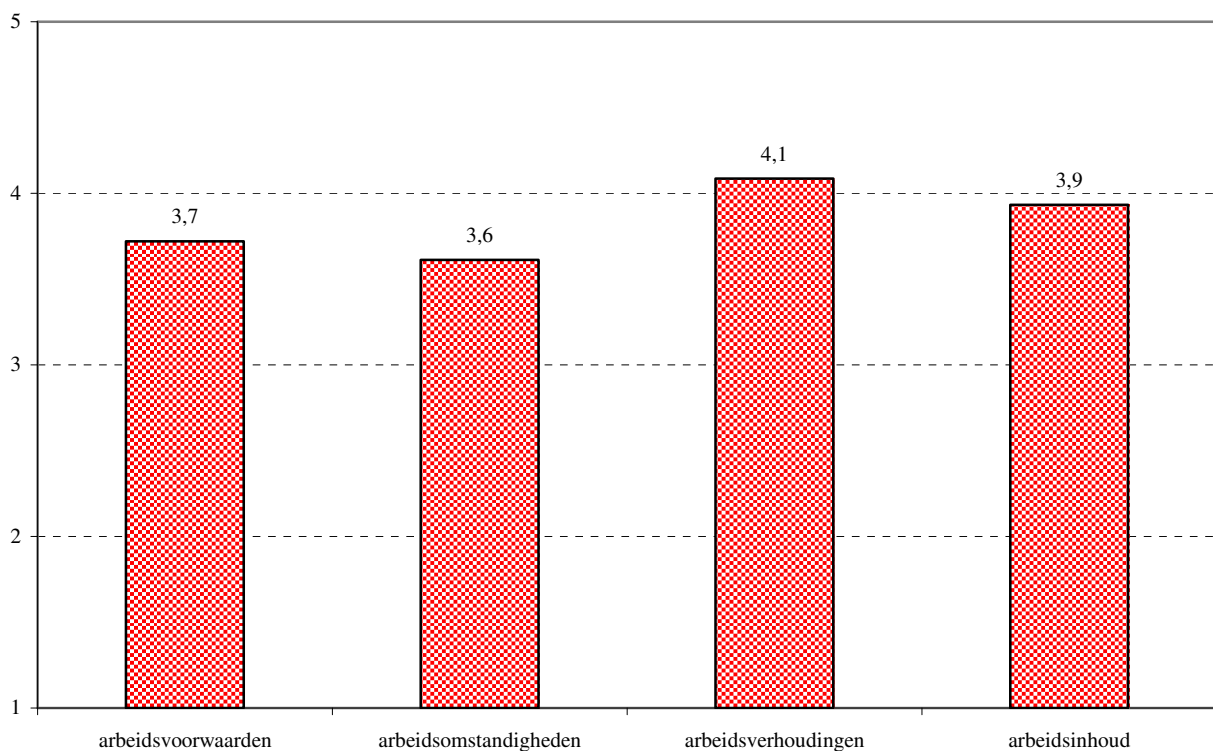
Bron: APS.

De gemiddelde scores op een schaal van 1 tot 5, tonen aan dat de werkende Vlaming anno 2005 het meest tevreden is over de factor arbeidsverhoudingen (4,1). Tussen de vier dimensies onderling blijken er, weliswaar niet allemaal even sterke, samenhangen te zijn. De hoogste correlatie wordt genoteerd tussen de arbeidsinhoud en de arbeidsvoorwaarden. Arbeidsinhoud blijkt bovendien ook het belangrijkste te zijn voor de tevredenheid met het werk in zijn geheel. Het is ook enkel voor deze

factor dat er significante verschillen in de tevredenheid kunnen genoteerd worden, naargelang het opleidingsniveau van de werkende Vlaming. Hogere opgeleiden blijken meer tevreden te zijn over de inhoud van hun job dan mensen met een ander opleidingsniveau. Voor de overige drie dimensies (arbeidsvoorwaarden, arbeidsomstandigheden en arbeidsverhoudingen) zitten de werkende Vlamingen ongeacht leeftijd, geslacht of zelfs opleidingsniveau schijnbaar op één golflengte.

De afwezigheid van significante verschillen hangt ook samen met de kleinere steekproefomvang. Ook voor deze analyse kan er immers alleen gekeken worden naar personen met betaald werk.

Figuur 5 *Tevredenheid werkende Vlaamse bevolking met diverse aspecten van de job in 2005, gemiddelde score (van 1 tot 5)*

Bron: SCV-survey 2005 (ISSP).

* N = 720.

6 Hoe schat de werkende Vlaming zijn eigen arbeidssituatie in?

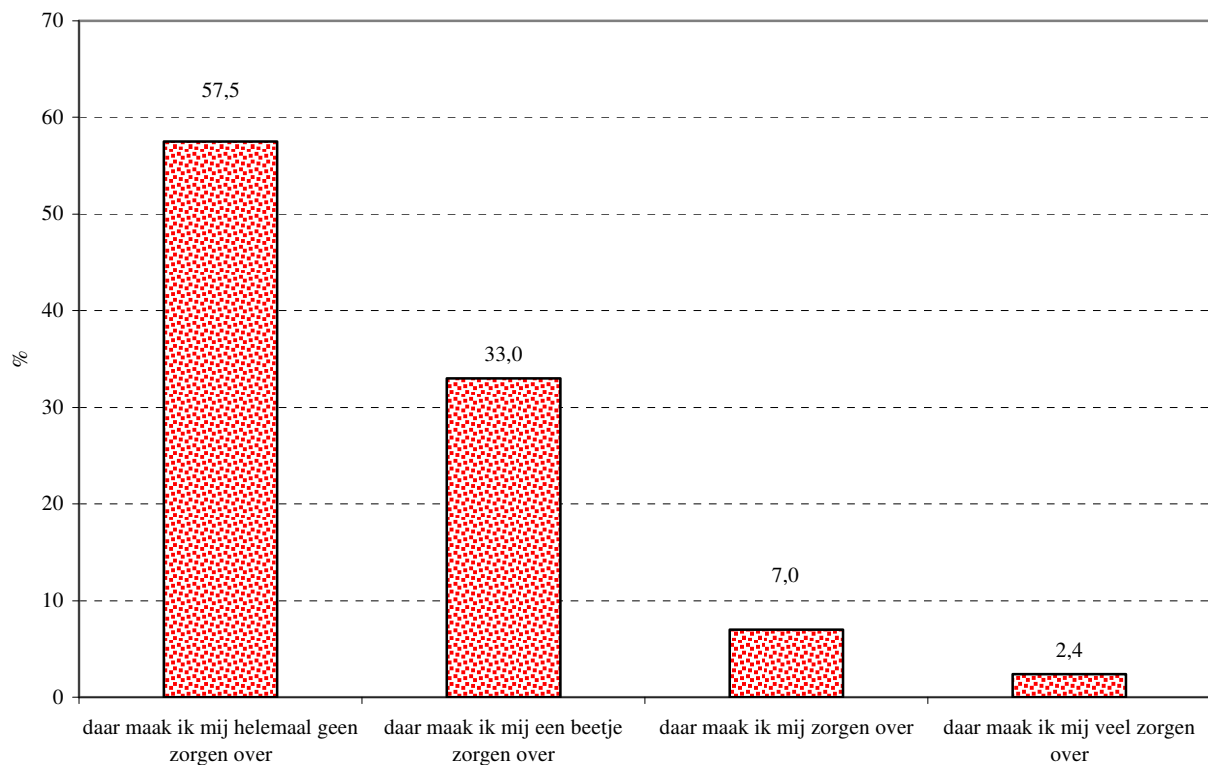
Herstructurerings en bedrijfssluitingen, hoge werkloosheid, toenemende flexibiliteit, verhoogde werkdruk, eindeloopbaandebat, ... Het zijn allemaal ontwikkelingen op de arbeidsmarkt die de werkenden zeker niet onberoerd laten.

Tegen deze achtergrond kan men zich natuurlijk de vraag stellen hoe de werkende Vlaming aankijkt tegen zijn eigen situatie op de arbeidsmarkt.

Via de ISSP-module 2005 werd een aantal vragen opgenomen die hier wat meer klaarheid kunnen bieden (Autonome Provinz Bozen-Südtirol, Landesinstitut für Statistik – ASTAT 1997: 53-55).

Zo wordt aan de werkenden onder meer gevraagd in welke mate zij zich zorgen maken over de mogelijkheid hun baan te verliezen. De respondenten kregen vier antwoordmogelijkheden gaande van 'daar maak ik mij helemaal geen zorgen over' tot 'daar maak ik mij veel zorgen over'. Deze bezorgdheid over het voortbestaan van de arbeidsplaats wordt in de onderzoeksliteratuur onder de noemer van **jobonzekerheid** geplaatst (De Witte 2001: 87). In deze subjectieve perceptie staat de onzekerheid over de toekomst centraal.

Figuur 6 *Mate van zorgen maken over de mogelijkheid baan te verliezen bij werkende Vlaamse bevolking in 2005, in %*

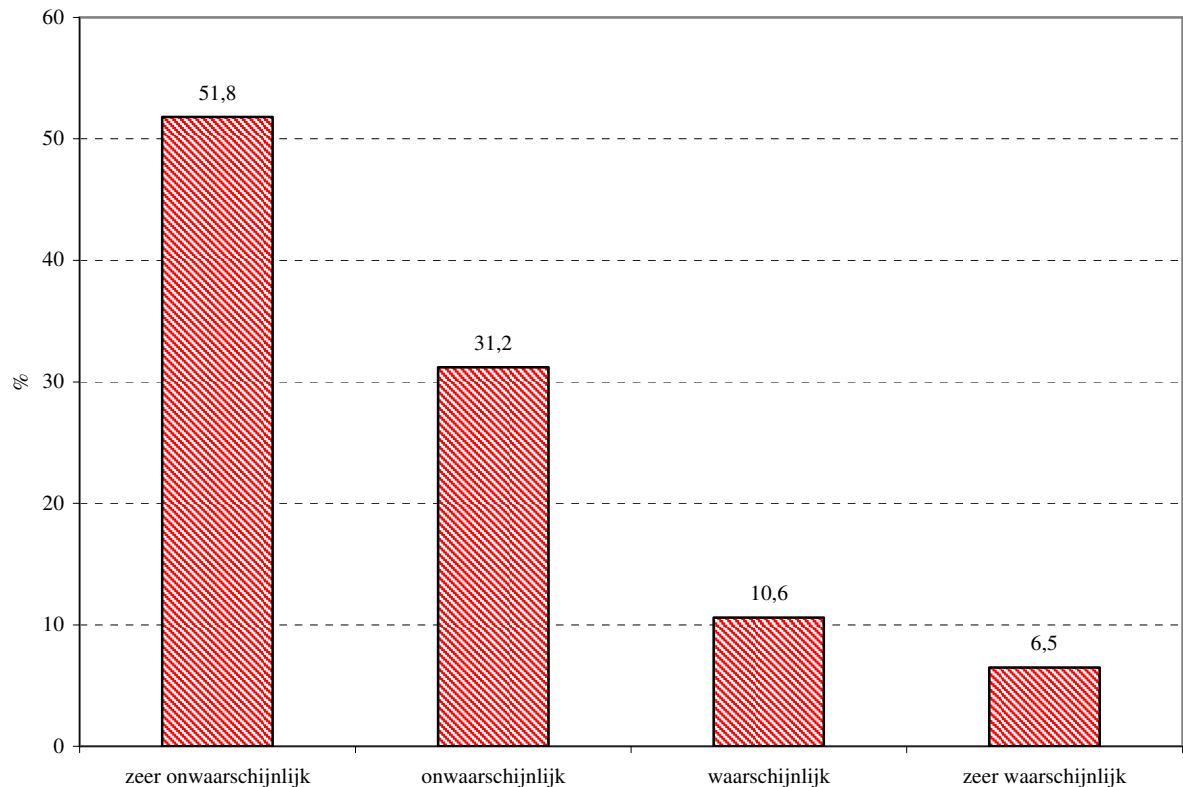
Bron: SCV-survey 2005 (ISSP).

* N = 750.

De resultaten tonen aan dat anno 2005 ongeveer 90% van de werkende Vlamingen zich geen of maar een beetje zorgen maakt over baanverlies. Dit betekent dat slechts één op tien zich echt zorgen maakt over ontslag. De Vlaming heeft blijkbaar nogal vertrouwen in zijn werk.

Vrouwen maken zich relatief gezien niet meer zorgen over het verlies van hun job dan *mannen*. *Ouderen* daarentegen maken zich wel meer zorgen dan de *jongere* generatie: één op zes 55-plussers vreest ontslag tegen ongeveer één op dertien 18-24-jarigen.

Figuur 7 Waarschijnlijkheid om proberen een andere baan te zoeken de komende 12 maanden door werkende Vlaamse bevolking in 2005, in %

Bron: SCV-survey 2005 (ISSP).

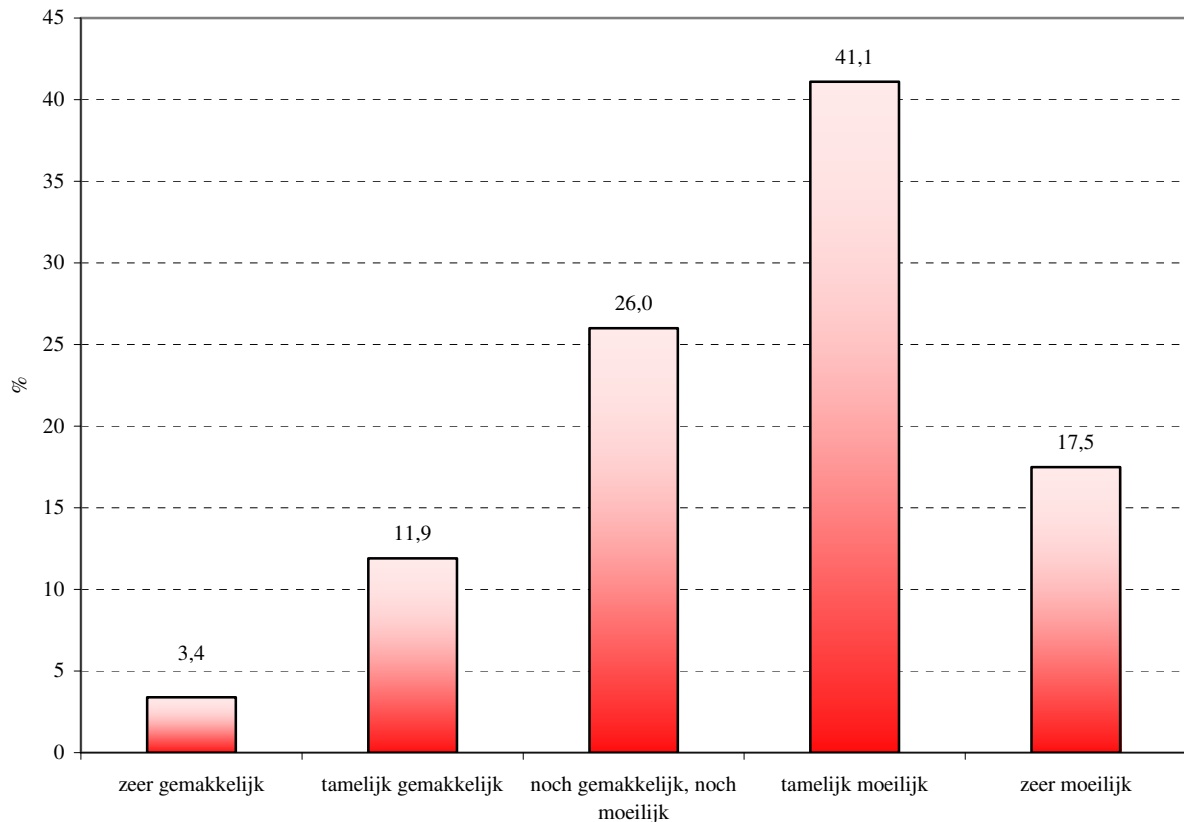
* N = 704.

Er werd eveneens bij de respondenten gepeild naar de intentie om op **zoek te gaan naar een nieuwe job**. Dit wordt gedaan via de vraag naar hoe waarschijnlijk het is dat men probeert naar een baan te zoeken bij een ander bedrijf of andere instelling in de komende 12 maanden. Ook hier werden verschillende antwoordcategorieën aangeboden variërend van zeer onwaarschijnlijk tot zeer waarschijnlijk.

Meer dan vier op vijf werkende Vlamingen acht het onwaarschijnlijk tot zeer onwaarschijnlijk dat ze een andere baan gaan zoeken binnen het komende jaar.

Vrouwen (80%) achten het minder onwaarschijnlijk dan *mannen* (85%) dat ze op zoek gaan naar een andere baan. Ook naar *leeftijd* zijn er verschillen. Bij de 18-24-jarigen denkt zeker één op drie dat het waarschijnlijk is dat ze op zoek gaan naar ander werk. Bij de 55-plussers zijn er dit nog acht op honderd.

Figuur 8 Moeilijkheid even goede baan te vinden door werkende Vlaamse bevolking in 2005, in %

Bron: SCV-survey 2005 (ISSP).

* N = 701.

Hoe beoordelen de Vlamingen ten slotte hun kansen om minstens een **even goede baan** te vinden als hun huidige? Ongeveer zes op tien Vlaamse werkenden denkt dat het vinden van een even goede baan tamelijk tot zeer moeilijk is. Maar één op zes meent dat het vinden van een even goede job gemakkelijk zal gaan.

Mannen en vrouwen schatten hun kansen even hoog in om een evenwaardige baan te vinden. Naar *leeftijd* bekeken zijn er wel verschillen vast te stellen. Minder dan de helft van de 18-24-jarigen raamt de kans op het vinden van een even goede job als moeilijk; bij de 25-54-jarigen stijgt dit tot 60%.

Tabel 16 *Beoordelen eigen werksituatie door werkende Vlaamse bevolking in 2005, naar opleidingsniveau, in %*

	Geen/lager onderwijs + lager secundair onderwijs	Hoger secundair onderwijs	Nuho + unief	Totaal	N
Maakt zich zorgen over de mogelijkheid om zijn/haar baan te verliezen** (zorgen + veel zorgen maken)	16,4	7,3	7,1	9,6	750
Waarschijnlijkheid om proberen een andere baan te zoeken de komende 12 maanden* (waarschijnlijk + zeer waarschijnlijk)	11,3	16,5	21,4	17,1	702
Moeilijkheid om een even goede baan te vinden** (zeer + tamelijk moeilijk)	56,8	60,1	58,1	58,5	702

Bron: SCV-survey 2005 (ISSP).

* Significantie $p \leq 0,05$.

** Significantie $p \leq 0,01$.

Vooraf naar *opleidingsniveau* doen er zich significante verschillen voor tussen de werkende Vlamingen bij het beschouwen van hun arbeidssituatie.

De kortgeschoolden vrezen meer dan de midden en hogere opgeleiden om hun werk te verliezen. Toch acht maar één op tien van de kortgeschoolden het waarschijnlijk dat ze een andere job zullen zoeken binnen het jaar. Bij de hogeschoolden is dit het dubbel.

7 Besluit

Door gebruik te maken van data uit de ISSP-module 2005 kon er voor dat jaar een schets gemaakt worden van hoe de Vlaming tegen betaalde arbeid aankijkt.

Uit de analyses blijkt dat slechts één op vier Vlamingen een baan louter ziet als een manier om geld te verdienen. Dit kan erop duiden dat het merendeel van de Vlaamse bevolking toch nog dicht aanleunt bij een traditionele *arbeidsethos*. Bovendien geeft iets meer dan de helft aan verder te willen werken, ook als men het geld niet nodig heeft. Het zijn vooral jongeren en hoogopgeleiden die een job beschouwen als meer dan een middel om geld te verdienen.

Meer dan 95% van de Vlaamse bevolking vindt het belangrijk dat ze werkzekerheid hebben. Ook aspecten als een interessante job en goede mogelijkheden om vooruit te komen scoren hoog. Het belang van de verscheidende *werkaspecten* wordt niet door iedereen op dezelfde manier gezien. Zo hechten bijvoorbeeld vrouwen in vergelijking met mannen een hoger belang aan een baan waar men anderen kan helpen.

De hoge scores van de Vlamingen op het belang dat aan de verschillende werkaspecten gehecht wordt, geven aan dat ze toch behoorlijke eisen stellen aan een job.

Ongeveer drievierde van de werkende Vlamingen is het ermee eens dat ze eigenlijk zelfstandig in hun job kunnen werken en dat ze in feite een interessante baan hebben. Circa tweederde van de werkenden ziet inderdaad zijn verwachtingen gerealiseerd op vlak van werkzekerheid en het hebben van een job waar men de kans heeft zijn vaardigheden te ontplooiën. Amper één op vier van de Vlaamse werkenden is van mening dat ze daadwerkelijk een hoog inkomen hebben.

Bij de keuze tussen *loondienst* of *zelfstandige* geeft drievierde van de Vlamingen de voorkeur aan het eerste. Werken bij een *klein bedrijf* gaat bij 60% van de Vlaamse bevolking boven arbeid in een *grote onderneming*. Bijna twee op de drie Vlamingen verkiest werken in het *bedrijfsleven* boven een *baan bij de overheid*.

De *arbeidstevredenheid* bij de werkende Vlaming ligt anno 2005 nog steeds vrij hoog. Maar liefst negen op de tien geeft te kennen tevreden te zijn met het werk in zijn geheel. Naar deelaspecten bekeken blijkt 80% van de werkenden tevreden te zijn over de inhoud van de job, de collega's, de uurregeling, werkzekerheid en de mate waarin men vaardigheden en kennis kan gebruiken. Ontevreden is één op de vijf werkenden over de mogelijkheden om bij te leren, kansen op promotie en de werkdruk.

Bij het *beschouwen van de eigen arbeidssituatie* maakt één op tien van de werkende Vlamingen zich in 2005 zorgen over baanverlies. Meer dan vier op vijf acht het onwaarschijnlijk dat ze binnen het jaar op zoek zullen gaan naar een andere job. Een even goede baan vinden als de huidige wordt door zes op tien Vlaamse werkenden beschouwd als moeilijk.

Minder dan één op de vier Vlaamse *vrouwen* vindt dat een baan alleen maar een middel is om een inkomen te verwerven. Ook als ze het geld niet nodig hebben, willen vrouwen meer dan mannen gaan werken. Vrouwen gaan ook meer dan mannen belang hechten aan sociale werkaspecten. Vier op vijf vrouwen acht het onwaarschijnlijk dat ze op zoek gaan naar een nieuwe job in de komende 12 maanden.

Mannen denken meer dan vrouwen dat een baan alleen maar een manier is om geld te verdienen. Iets minder dan de helft van de mannen zou werk willen, ook als ze het inkomen niet nodig hebben. Voor de Vlaamse man zijn de sociale werkaspecten in een job minder belangrijk dan voor de vrouw. Ongeveer 15% van de mannen heeft de intentie om op zoek te gaan naar een andere baan in het komende jaar.

Bij het kijken naar de *jonge generatie* (< 25-jarigen) valt op dat ze een relatief traditionele arbeidsethos schijnen te vertonen: minder dan één op zes vindt een baan alleen maar een middel om een inkomen te verwerven. De jongere leeftijdsklasse blijkt relatief meer georiënteerd te zijn op intrinsieke werkaspecten. Bij zowat 8% van de jongeren leeft de vrees dat ze hun job kunnen verliezen.

Bij de *actieve middengroep* (25-54-jarigen) geeft één op vijf aan dat ze een job enkel zien als een middel om geld te verdienen. Deze categorie hecht ook relatief veel belang aan intrinsieke werkaspecten. Ongeveer zes op de tien uit deze generatie denkt dat het moeilijk zal zijn om een even goede baan te vinden als hun huidige.

Bij de *55-plussers* is 37% overtuigd dat een baan enkel een manier is om geld te verdienen. Niet alleen de sociale werkaspecten worden door de oudere generatie sterker benadrukt; deze groep stelt zich ook overwegend extrinsieker op dan de jongere Vlamingen. De vrees voor jobverlies is bij deze leeftijdsgroep het hoogst: één op zes maakt zich zorgen over ontslag.

Bijna de helft van de *Vlamingen met geen of enkel een diploma lager onderwijs* is de mening toegedaan dat werk enkel dient om geld te verdienen. Nog geen twee op vijf van hen zou graag blijven werken als ze het financieel niet nodig hebben. Kortgeschoolden blijken ook meer extrinsiek werkgeoriënteerd dan hooggeschoolden. Bijna één op zes lager opgeleiden maakt zich zorgen over het mogelijke verlies van hun job.

Slechts één op vijftig *Vlamingen met een universitair diploma* vindt dat een baan alleen maar een manier is om geld te verdienen. In vergelijking met de lager geschoolden gaan de hooggeschoolden meer gericht zijn op intrinsieke werkaspecten. Bij de hooggeschoolden maken slechts zeven op honderd zich zorgen over de mogelijkheid om hun baan te verliezen.

Bibliografie

Autonome Provinz Bozen-Südtirol, Landesinstitut für Statistik – ASTAT (1997), *Social Survey 1997. Arbeitswerte und wirtschaftlich-sozialer Wandel in Südtirol*, Bozen, Autonome Provinz Bozen-Südtirol, Landesinstitut für Statistik – ASTAT

Carton, A., Verbelen, J., Van Geel, H. (2004), *Basisdocumentatie: Culturele verschuivingen in Vlaanderen 2004*, Brussel, ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Planning en Statistiek

Carton, A., Vander Molen, T., Van Geel, H. (2005), *Basisdocumentatie: Culturele verschuivingen in Vlaanderen 2005*, Brussel, ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Planning en Statistiek

De Witte, H. (2000), 'Houdingen tegenover arbeid in België op de drempel van de eenentwintigste eeuw' in Dobbelaere, K., Elchardus, M., e.a. (red.), *Verloren Zekerheid. De Belgen en hun waarden, overtuigingen en houdingen*, Brussel/Tielt, Koning Boudewijnstichting/Lannoo, p. 77-115

De Witte, H., Hooghe, J., Vandoorne, J., Glorieux, I. (2001), 'Prettig werken in een gezonde samenleving' in ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, *Vlaanderen gepeild!*, Brussel, p. 73-98

Federaal Planbureau (1997), *Veertig jaar arbeidsduurontwikkeling in België*, Planning Paper 80, Brussel, Federaal Planbureau

Glorieux, I., Minnen, J., Vandemeyer, J. (2005), *De tijd staat niet stil. Veranderingen in de tijdsbesteding van Vlamingen tussen 1999 en 2004*, Brussel, vakgroep Sociologie, Onderzoeksgroep TOR, VUB

Hooghe, J., De Witte, H. (1998), *Herverdelen is een kunst. Houdingen van werknemers ten aanzien van diverse vormen van arbeidsherverdeling*, Leuven, HIVA-KU Leuven, 244 p.

Rosenberg, M. J. (1957), *Occupations and values*, Glencoe, IL, Free Press

Sociaal en Cultureel Planbureau (2000), *Sociaal Cultureel Rapport 2000*, Den Haag

Super, D. E. (1957), *The psychology of careers*, New York, Harper

Tarnai, C., Grimm, H., Watermann, R. (1995), 'Work Values in European Comparison: School Education and Work Orientation in Nine Countries', *Journal für Internationale Bildungsforschung*, vol. 1, nr. 2, p. 139-163

Vandoorne, J., De Witte, H. (2003), 'Arbeidsethos in Vlaanderen. Een exploratie van de morele inbedding van arbeid op basis van de APS-survey van 1998', *Tijdschrift voor Sociologie* 2003, vol. 24, nr. 1, p. 37-63

Van Liedekerke, L. (2001), 'Arbeid, vrije tijd en arbeidsethos' in *Ethische perspectieven* 11 (2001) 4, p. 247-255

Vlaamse Regering (2004), *Regeerakkoord 2004-2009*, Brussel

Vice-minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming (2004), *Beleidsnota Werk 2004-2009*, Brussel

Work Orientation drafting Group ISSP (2003), *The 2005 ISSP Work Orientation module. Report for preliminary discussion at the ISSP meeting 26-30 april 2003*, Obernai-France

Zanders, H. (1994), 'Veranderende arbeidsoriëntaties in Europa 1981-1990' in De Witte, H. (red.), *Op zoek naar de arbeidersklasse. Een verkenning van de verschillen in opvattingen en leefstijl tussen arbeiders en bedienden in Vlaanderen, Nederland en Europa*, Leuven, Acco, p. 292-314